

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

2023

Jan Jiruš

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jan Jiruš

**Speciální pedagog a jeho pracovní uplatnění
v zařízeních sociálních služeb**

Olomouc 2023

vedoucí práce: Mgr. Petra Hájková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Speciální pedagog a jeho pracovní uplatnění v zařízeních sociálních služeb“ vypracoval sám pod odborným vedením Mgr. Petry Hájkové, Ph.D. a prohlašuji, že všechny použité zdroje a podklady jsem uvedl v seznamu použité literatury.

Rád bych vyjádřil své upřímné poděkování paní doktorce Hájkové za ochotný a lidský přístup při vedení této práce a za čas, který této práci věnovala. Dále děkuji všem respondentům za ochotu zúčastnit se výzkumného šetření a v neposlední řadě taktéž své rodině a přátelům, kteří mě podporovali nejen během psaní této práce.

Obsah

Úvod	5
TEORETICKÁ ČÁST	6
1 Sociální služby	7
1.1 Klasifikace sociálních služeb	8
2 Personální obsazení sociálních služeb	11
2.1 Sociální pracovník	11
3 Speciální pedagog	15
3.1 Vzdělání speciálního pedagoga	15
3.2 Náplň práce	19
3.3 Speciální pedagog v sociálních službách	20
4 Přehled vybraných sociálních služeb	22
4.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	22
4.2 Raná péče	23
4.3 Sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi	24
PRAKTICKÁ ČÁST	26
5 Speciální pedagog a jeho pracovní uplatnění v zařízeních sociálních služeb	27
5.1 Přehled současného stavu poznání	27
5.2 Cíle výzkumného šetření	29
5.3 Výzkumné cíle a hypotézy	29
5.4 Metody získání dat	30
5.5 Zkoumaný vzorek	31
5.6 Metody zpracování dat	31
5.7 Etické aspekty výzkumného šetření	31
5.8 Limity výzkumného šetření	32
5.9 Realizace výzkumného šetření	33
6 Výsledky výzkumného šetření	35
7 Interpretace výsledků výzkumného šetření	49
8 Diskuse	54
Závěr	59
Seznam použitých zdrojů	61
Seznam tabulek	65
Seznam grafů	66
Anotace	67
Přílohy	68

Úvod

Významnou součástí sociálního systému v České republice tvoří sociální služby využívané osobami celého věkového spektra i osobami v rozdílných sociálních situacích. Pro zajištění kvalitní sociální služby zaměstnávají poskytovatelé sociálních služeb ve svých zařízeních různé odborníky, kteří při poskytování služby spolupracují. Mezi tyto odborníky patří i speciální pedagog, na kterého se tato práce svým tématem zaměří.

Teoretickou část práce tvoří 4 kapitoly, ve kterých jsou popsána stěžejní témata pro navazující praktickou část. V první kapitole nejdříve vymezíme sociální služby i jejich druhy a představíme odborný personál, který sociální služby může poskytovat. Další kapitoly se zaměří podrobně na pozici sociálního pracovníka – jeho odbornost, legislativní ukotvení a předpoklady k výkonu této profese, a následně na speciálního pedagoga. Nejdříve ho vymezíme na obecné úrovni jako pedagogického pracovníka. Poté provedeme komparaci vybraných studijních programů v jejich obsahové náplni. V této kapitole také představíme nejdůležitější téma – a to způsoby, jakými lze speciálního pedagoga zaměstnat v sociálních službách. Poslední kapitola teoretické části představí vybrané služby, pro které by zaměstnání speciálního pedagoga mohlo být zajímavé a přínosné.

Následující praktická část představí návrh výzkumného šetření zaměřeného na současnou situaci se zaměstnáváním speciálních pedagogů v sociálních službách vybraného kraje. Navrhnuté výzkumné šetření zrealizujeme, poté získaná data vyhodnotíme a představíme současnou situaci na základě námi zjištěných výsledků. Neopomene ani kapitolu představující limity výzkumného šetření.

Sami jsme na základě osobních zkušeností i získaných názorech přímo od odborných pracovníků sociálních služeb přesvědčeni, že role speciálního pedagoga ve vybraných sociálních službách je bezesporu přínosná a věříme v to, že touto prací se nám podaří přispět k vyššímu zájmu o speciální pedagogy v sociálních službách a možná i provedeným výzkumným šetřením pomůžeme přesvědčit poskytovatele o přínosech při zaměstnání speciálního pedagoga jak pro uživatele, tak pro celou organizaci.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Sociální služby

Sociální služby představují důležitou a nezastupitelnou roli v systému sociálního zabezpečení České republiky. Všechny se řídí zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění. Ten sociální službu vymezuje jako „*činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení*“.

Jedná se o velice propojenou, širokou, rozsáhlou a vzájemně provázanou síť služeb, které jsou poskytovány státními, nestátními i církevními subjekty. Tato síť sociálních služeb je v zákoně ukotvena jako „*souhrn sociálních služeb, které v dostatečné kapacitě, náležité kvalitě a s odpovídající místní dostupností napomáhají řešit nepříznivou sociální situaci osob na území kraje a které jsou v souladu se zjištěnými potřebami osob na území kraje a dostupnými finančními a jinými zdroji*“. Síť sociálních služeb je povinnou součástí střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb (ibid), který je na krajské úrovni zpracováván Krajskými úřady.

Pro tuto síť služeb je charakteristické:

- Poskytovateli těchto služeb jsou převážně státní organizace, nestátní příspěvkové organizace nebo církevní subjekty (MPSV, 2022).
- Služby jsou poskytovány pro celé věkové spektrum obyvatel.
- Služby jsou poskytovány pro různorodé cílové skupiny, které se navzájem mnohdy vůbec neprolínají.

Smyslem sociálních služeb je jejich poskytování občanům za účelem zlepšení jejich kvality života a co nejvyšší možné (re)integrace do společnosti. Zároveň je jejich úkolem ale i ochrana společnosti před riziky, jejichž nositeli jsou (potencionální) uživatelé těchto služeb (Matoušek, 2011).

Současná podoba sociálních služeb vznikla v roce 2006, kdy proběhla velká a žádoucí transformace sociálních služeb. Z pohledu do historie lze zjistit, že forma péče o občany, kteří potřebovali pomoc, byla značně proměnlivá v závislosti na lokalitě, společenských tendencích nebo vrcholných zástupcích států (panovníci, vláda, prezidenti...). První větší výskyt zařízení, která se zaměřovala na konkrétní skupiny, lze podle Matouška a Koldinské nalézt na přelomu 18. a 19. století, kdy vznikají chudobince, blázince a další podobně zaměřené zařízení (in Matoušek, 2011).

1.1 Klasifikace sociálních služeb

Zákon o sociálních službách (č. 108/2006 Sb., v platném znění) rozlišuje 3 druhy služeb:

- sociální poradenství,
- služby sociální péče,
- služby sociální prevence.

Tabulka níže uvádí přehled všech sociálních služeb, které lze podle zákona poskytovat.

DRUH SLUŽBY	SLUŽBA
<i>SOCIÁLNÍ PORADENSTVÍ</i>	Základní sociální poradenství
	Odborné sociální poradenství
<i>SLUŽBY SOCIÁLNÍ PÉČE</i>	Osobní asistence
	Pečovatelská služba
	Tísňová péče
	Průvodcovské a předčitatelské služby
	Podpora samostatného bydlení
	Odlehčovací služby
	Centra denních služeb
	Denní stacionáře
	Týdenní stacionáře
	Domovy pro osoby se zdravotním postižením
	Domovy pro seniory
	Domovy se zvláštním režimem
	Chráněné bydlení
	Sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče
	<i>SLUŽBY SOCIÁLNÍ PREVENCE</i>
Telefonická krizová pomoc	
Tlumočnické služby	
Azylové domy	
Domy na půl cesty	
Kontaktní centra	
Krizová pomoc	
Intervenční centra	
Nízkoprahová denní centra	

	Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
	Služby následné péče
	Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
	Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením
	Sociálně terapeutické dílny
	Terapeutické komunity
	Terénní programy
	Sociální rehabilitace

Tabulka 1 Přehled sociálních služeb (zákon č. 108/2006 Sb., v platném znění, zvýrazněné ty služby, na které bude práce více zaměřena)

Služby sociálního poradenství rozlišuje na základní a odborné. Základní poradenství představuje činnost, kterou jsou povinny poskytovat všechny ostatní sociální služby. Naopak odborné sociální poradenství už je samotnou službou, které se podle § 37 zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. (v platném znění) poskytuje v „*občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí a ve speciálních lůžkových zdravotnických zařízeních hospicového typu*“.

Naopak služby sociální péče už zahrnují větší spektrum služeb, celkem 14 typů, pro které je společná snaha „*napomáhat osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem podpořit život v jejich přirozeném sociálním prostředí a umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení*“ (ibid). Jejich cílovou skupinu tvoří osoby, které nejsou plně schopny se postarat samy o sebe (Matoušek, 2011).

Aktuálně platná právní úprava rozlišuje 18 typů služeb sociální prevence. S nabytím účinnosti novely č. 371/2021 Sb., v platném znění se služby sociální prevence rozšíří na 19 typů v roce 2025. Jedná se o služby, které „*napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí (...)*“ (zákon č. 108/2006 Sb., v platném znění). Naopak zde cílovou skupinu představují jedinci, kteří mají sociální problémy (Matoušek, 2011), a úkolem služby je zabránit zhoršení sociálního problému, které by mohlo vést k nežádoucím společenským jevům, a v ideálním případě tento problém vyřešit.

V současnosti (k březnu 2023) je v České republice zaregistrováno celkem 5612 sociálních služeb, z toho 532 služeb odborného sociálního poradenství, 3076 služeb sociální péče a 2004 služeb sociální prevence (MPSV, [b.r.]). V těchto číslech nejsou započítány sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních. Tyto sociální služby mohou být poskytovány v rámci zařízení sociálních služeb dle § 34 zákona o sociálních službách, v platném znění, těch bylo v roce 2021 celkem 3478 v České republice (MPSV, 2022).

2 Personální obsazení sociálních služeb

Zákon o sociálních službách (§ 115, zákon č. 108/2006 Sb. v platném znění) uvádí, že „v sociálních službách vykonávají odbornou činnost sociální pracovníci (...), pracovníci v sociálních službách, zdravotničtí pracovníci, pedagogičtí pracovníci, manželští a rodinní poradci a další odborní pracovníci, kteří přímo poskytují sociální služby“.

Vzhledem k celému spektru služeb je žádoucí, aby každý poskytovatel své služby personálně obsadil právě podle potřeb a charakteru služby. Existují služby, ve kterých se často setkáme pouze se sociálním pracovníkem (např. odborné sociální poradenství, terénní programy) a zároveň existují služby, které předpokládají a vyžadují multidisciplinární personální obsazení (např. domovy se zvláštním režimem nebo pro osoby se zdravotním postižením). Tito zaměstnanci by měli své služby poskytovat na odpovídající úrovni kvality, protože celková kvalita služby je přímo závislá na kvalitě jimi odvedené práce (Bednář, 2012).

Jak uvádí Bednář (ibid), každý poskytovatel by si měl zodpovědět otázky, jaké pracovní činnosti zahrnují pracovní pozice v dané službě, jak úspěšní jsou pracovníci v jejich vykonávání a zda tyto činnosti odpovídají potřebám uživatelů služby. Jak uvádí Tajanovská a Dohnalová: „při práci s klienty sociálních služeb nejsou možné dodatečné opravy nebo reklamace“ (in APSS, 2020, str. 264), i z toho důvodu je nutné klást dostatečný důraz na kvalitu pracovníků. V této oblasti lze využít spoustu nových metod, které byly podpořené výzkumy v oblasti psychologie práce, organizace a řízení.

2.1 Sociální pracovník

Sociální pracovník představuje v sociálních službách nezastupitelnou roli. V případě menších služeb může být i řídicím pracovníkem služby. Ve větších zařízeních obvykle bývají zařazováni v úseku sociálním.

Předpokladem pro výkon profese sociálního pracovníka dle § 110 odst. 1 zákona o sociálních službách (č. 108/2006 Sb., v platném znění) je „plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost“.

Konkrétní podmínky pro stanovení bezúhonnosti uvádí zákon v § 79. Dokladem je Výpis z rejstříku trestů.

Zdravotní způsobilost potvrzuje posudek vydaný registrujícím poskytovatelem zdravotních služeb v oboru všeobecného praktického lékařství (ibid).

2.1.1 Odborná způsobilost

Sociální pracovník získává odbornou způsobilost absolvováním minimálně vyššího odborného studia (ibid).

Konkrétní možnosti uvádí následující tabulka.

STUPEŇ VZDĚLÁNÍ	UDĚLOVANÝ TITUL	OBOR VZDĚLÁNÍ
<i>Vyšší odborné vzdělání</i>	DiS.	Sociální práce Sociální pedagogika Sociálně-právní činnost <i>(a jejich různé kombinace: sociální práce a sociální pedagogika; sociální a humanitární práce; charitní a sociální činnost)</i>
<i>Vysokoškolské vzdělání</i>	Bc. Mgr. PhD.	Sociální práce Sociální politika Sociální pedagogika Sociální péče Sociální patologie Právo Speciální pedagogika

Tabulka 2 Přehled oborů vzdělání poskytující odbornou způsobilost (zákon č. 108/2006 Sb., v platném znění)

Samozřejmou podmínkou je, že škola poskytující studium v daných oborech má příslušené akreditace (pro VOŠ je závazný zákon č. 561/2004 Sb., v platném znění a pro VŠ se jedná o zákon č. 111/1998 Sb., v platném znění).

Pro potřeby naší práce považujeme za nutné připomenout, že termín sociální pracovník sice vychází z termínu sociální práce, což je plnohodnotný vědecký obor, který „prostřednictvím metod sociální práce zajišťuje na profesionální úrovni péči o potřebné“ (Gulová, 2011, str. 14). Na druhou stranu, jak dokazuje tabulka výše, sociálním pracovníkem může být i odborník, který je vzdělán v jiných vědeckých oborech než jenom v sociální práci, jak by si laická veřejnost mohla mylně myslet.

2.1.2 Náplň práce

Náplň práce sociálního pracovníka nalezneme v příloze Katalogu prací, který je vydáván jako Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., v platném znění.

Ten rozlišuje 4 platové třídy sociálních pracovníků podle náročnosti vykonávané práce. Konkrétní pracovní náplň uvádí následující tabulka.

10. platová třída	1. Provádění cíleného sociálního šetření u osob nacházejících se v nepříznivé sociální situaci, analýza této situace a poskytování navazujícího sociálního poradenství k jejímu řešení.
	2. Posuzování individuálních potřeb osob, skupin a komunit v nepříznivé sociální situaci, tvorba návrhů jejího řešení, společné plánování a hodnocení.
	3. Zajišťování sociální prevence a poskytování sociálně-právního poradenství, sociální podpory a pomoci osobám, skupinám, rodinám a dětem v nepříznivé sociální situaci, sociálně vyloučeným či sociálním vyloučením ohroženým, osobám po ukončení hospitalizace nebo pobytové léčby závislostí, osobám bez přístřeší, osobám v bytové nebo hmotné nouzi či osobám bytovou nebo hmotnou nouzí ohroženým, osobám a rodinám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu péče o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby a osobám ohroženým násilným chováním vykázané osoby včetně vedení případové dokumentace a zpracování citlivých dat.
	4. Řešení nepříznivé sociální situace osob, rodin, skupin nebo komunit s využitím metod a technik sociální práce, která je souhrnem odborných činností a postupů k řešení sociálních problémů a utváření žádoucích životních podmínek pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity a podporující sociální spravedlnost, sociální soudržnost, prosazování lidských práv, sociální změnu a rozvoj a respektování lidské důstojnosti.
	5. Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policí České republiky, obecní policií a orgány veřejné moci.
	6. Tvorba koncepce sociální práce v zařízeních sociálních služeb, v zařízeních sociálně-právní ochrany dětí, ve zdravotnických zařízeních nebo v záchytných zařízeních.
	7. Zajišťování a provádění specializované sociální prevence, posuzování příčin negativních jevů a navrhování a realizace preventivních opatření.
	8. Zajišťování a provádění sociálně-výchovné prevence negativních jevů a sociální práce s osobami, skupinami nebo komunitami sociálně vyloučenými nebo ohroženými sociálním vyloučením.
	9. Samostatné zpracovávání individuálních socioterapeutických plánů, samostatné provádění socioterapie směřující k sociální rehabilitaci a integraci.
11. platová třída	1. Samostatné zajišťování a poskytování odborného sociálního poradenství a provádění sociální práce s rodinami, jednotlivci nebo skupinami v krizových situacích a poskytování krizové intervence, krizové pomoci a sociální rehabilitace.

	<p>2. Depistážní činnost zaměřená na cílené vyhledávání jednotlivců, rodin a skupin osob ohrožených sociálním vyloučením, osob ohrožených sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní nebo ochranné výchovy nebo výkonu trestu, osob, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby, nebo osob, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností, včetně poskytování odborného sociálního poradenství a zprostředkování sociálních služeb a předcházení výskytu negativních sociálních jevů u těchto osob.</p> <p>3. Provádění komplexního sociálního šetření ve vyloučených lokalitách nebo obdobně ohroženém prostředí, systémové odborné analýzy sociálního prostředí na základě poskytování odborného sociálního poradenství a tvorba individuálních plánů v jeho rámci se zaměřením na podrobné posouzení nepříznivé situace osoby nebo osob jako východisko k určení dalšího postupu v rámci správního obvodu.</p> <p>4. Sociální práce zaměřená na jednotlivce, rodiny a skupiny se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení nebo výskytem problémů v osobním nebo sociálním vývoji. Sociální práce ve střediscích drogové a jiné závislosti.</p> <p>5. Tvorba koncepce a strategie výkonu sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob, skupin nebo komunit.</p> <p>6. Samostatné zajišťování sociální diagnózy a terapie, realizace nebo prosazování sociálních opatření, odborné práce při socializaci a resocializaci, poradenská činnost a vyhodnocování poradenských testů.</p>
12. platová třída	<p>1. Poskytování odborného sociálně-právního poradenství v oblasti rodinných vztahů, zdravotního a psychického onemocnění či postižení, sociálně-patologických nebo kriminálních jevů.</p> <p>2. Provádění náročných metodických a specializovaných kontaktních činností se zaměřením na jednotlivce, rodiny a skupiny osob se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení nebo vzniku problémů v osobním a sociálním vývoji.</p> <p>3. Příprava a koordinace sociálně-preventivních programů na ochranu týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí, týraných a zanedbávaných seniorů nebo osob se zdravotním postižením, usměrňování péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost, posuzování a řešení zvláště složitých a výjimečně obtížných případů ohrožených dětí.</p>
13. platová třída	<p>1. Tvorba a rozvoj metod sociální práce včetně aplikace nejnovějších poznatků z psychologie, speciální pedagogiky, sociologie, pedagogiky, práva a jiných společenských věd.</p>

Tabulka 3 Náplň práce sociálního pracovníka (Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., v platném znění)

3 Speciální pedagog

Speciální pedagog představuje odborníka vzdělaného ve speciální pedagogice. V širším, pro tuto práci vhodnějším vymezením je chápána jako interdisciplinární věda zabývající se péčí o jedince minoritních skupin obyvatelstva se zřetelem na edukaci, reedukaci a kompenzaci, diagnostiku, terapeuticko-formativní intervenci, rehabilitaci, inkluzi a socializaci, prevenci a prognostiku osob se zdravotním postižením a zdravotním či sociálním znevýhodněním (Valenta, 2014). Růžičková (2018) považuje za speciálního pedagoga osobu disponující odpovídajícím vzděláním a kvalifikací pro práci s jedinci se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří jsou vzděláváni jak ve školách a zařízeních primárně určených pro potřeby těchto osob, tak v rámci mainstreamu ve smyslu inkluzivního trendu.

Významný vliv u profese speciálního pedagogika má i následné celoživotní učení v různých podobách (ibid). To je potřebné z důvodu seberozvoje ale i zabránění zrigidnění vykonávaných činností. Stagnace je v praxi speciálního pedagoga nežádoucí – každý jedinec, se kterým speciální pedagog pracuje, představuje jedinečnou individuální bytost vyžadující individuální a na konkrétní osobu zaměřený přístup.

3.1 Vzdělání speciálního pedagoga

Podle zákona o pedagogických pracovnících (č. 563/2004 Sb., v platném znění) je speciální pedagog absolventem magisterského studijního programu v oboru speciální pedagogiky. Kvalifikaci speciálního pedagoga lze získat také studiem pedagogiky a absolvováním doplňujícího studia k rozšíření odborné kvalifikace. Toto rozšiřující studium však neposkytuje odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka.

V současné době nabízí studium speciální pedagogiky celkem 10 vysokých škol v České republice. Vzhledem k uvedeným možným způsobům získání odborné způsobilosti k výkonu povolání sociálního pracovníka uvádíme přehled speciálněpedagogických oborů, které lze na těchto školách studovat.

VYSOKÁ ŠKOLA	STUPEŇ VZDĚLÁNÍ	OBOR VZDĚLÁNÍ
<i>Univerzita Karlova</i>	Bakalářské	Speciální pedagogika Speciální pedagogika se zaměřením na vzdělávání Speciální pedagogika/Logopedie
	Navazující magisterské	Speciální pedagogika pro učitele 2. stupně základních škol a střední školy Speciální pedagogika Logopedie
<i>Univerzita Palackého</i>	Bakalářské	Speciální pedagogika – andragogika Speciální pedagogika – intervence Speciální pedagogika – raný věk Speciální pedagogika se zaměřením na expresivní přístupy Speciální pedagogika se zaměřením na pedagogické asistentství Speciální pedagogika se zaměřením na rozvoj zrakových funkcí Speciální pedagogika pro 2. stupeň základních škol a střední školy Učitelství pro mateřské školy a speciální pedagogika Vychovatelství a speciální pedagogika Tělesná výchova se zaměřením na vzdělávání a speciální pedagogiku
	Magisterské	Učitelství pro 1. stupeň základní školy a speciální pedagogika Logopedie
	Navazující	Speciální pedagogika – intervence u dětí v předškolním věku Speciální pedagogika – poradenství Speciální pedagogika pro 2. stupeň základních škol a střední školy Učitelství tělesné výchovy pro 2. stupeň ZŠ a SŠ se zaměřením na speciální pedagogiku
<i>Univerzita J. E. Purkyně</i>	Bakalářské	Speciální pedagogika – intervence
	Magisterské	Učitelství pro 1. stupeň základních škol a speciální pedagogika
	Navazující	Speciální pedagogika – poradenství
<i>Západočeská univerzita</i>	Bakalářské	Speciální pedagogika
<i>Jihočeská univerzita</i>	Bakalářské	Speciální pedagogika
	Navazující	Speciální pedagogika
	Bakalářské	Speciální pedagogika

<i>Ostravská univerzita</i>	Navazující	Speciální pedagogika
<i>Univerzita Hradec Králové</i>	Bakalářské	Speciální pedagogika
<i>Technická univerzita v Liberci</i>	Bakalářské	Speciální pedagogika
<i>Slezská univerzita</i>	Bakalářské	Speciální pedagogika
<i>Univerzita Jana Amose Komenského</i>	Bakalářské	Speciální pedagogika Speciální pedagogika – vychovatelství
<i>Masarykova univerzita</i>	Bakalářské	Speciální pedagogika Speciální pedagogika se zaměřením na vzdělávání Logopedie
	Navazující	Speciální pedagogika Speciální pedagogika pro učitele základních a středních škol Logopedie

Tabulka 4 Přehled studijních programů na VŠ (vlastní zpracování)

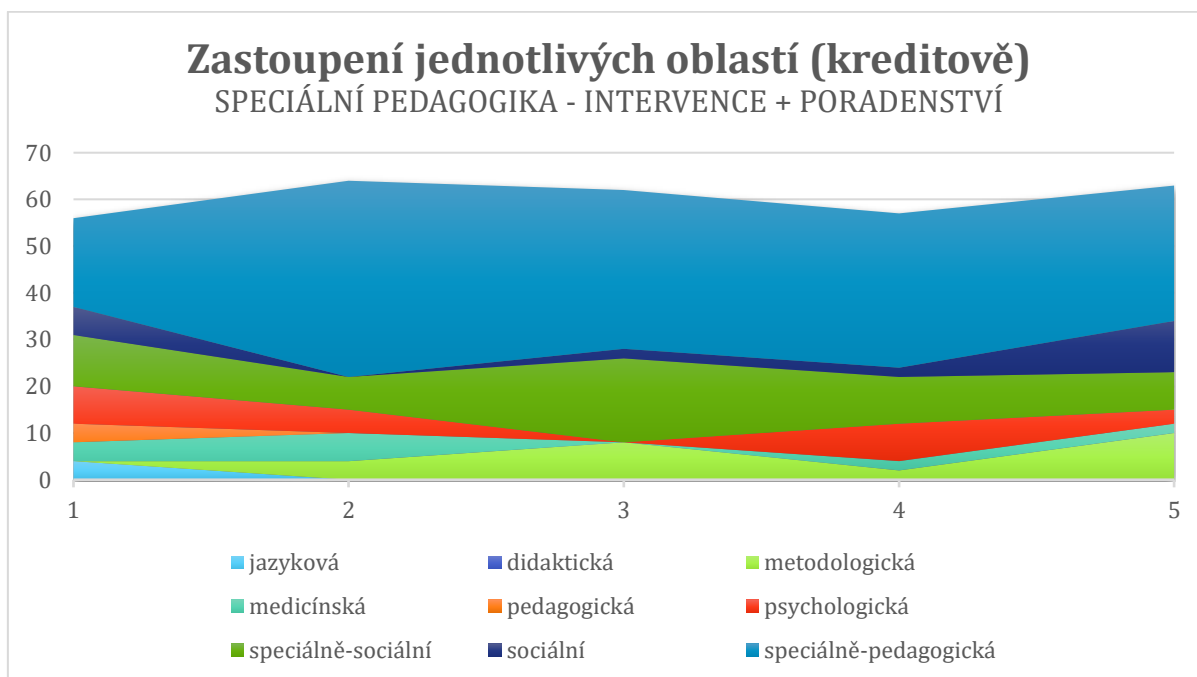
Při studiu speciální pedagogiky se student setká s různými předměty z různých oblastí. Některé předměty jsou specifické a závislé na studované specializaci, zaměření ústavu/katedry zajišťující výuku a odborném zájmu akademických pracovníků, ale část náplně předmětů je totožná u všech oborů – to je zajišťováno a kontrolováno Národním akreditačním ústavem.

Jak rozlišné zastoupení těchto předmětů může být, demonstruje následující tabulka, ve které jsme komparovali studované předměty rozdělené podle jejich obsahové náplně do oblastí u oboru Učitelství pro 1. stupeň základní školy a speciální pedagogika a kombinace bakalářského oboru Speciální pedagogika – intervence a navazujícího magisterského programu Speciální pedagogika – poradenství. Všechny tyto obory jsou realizovány Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého.

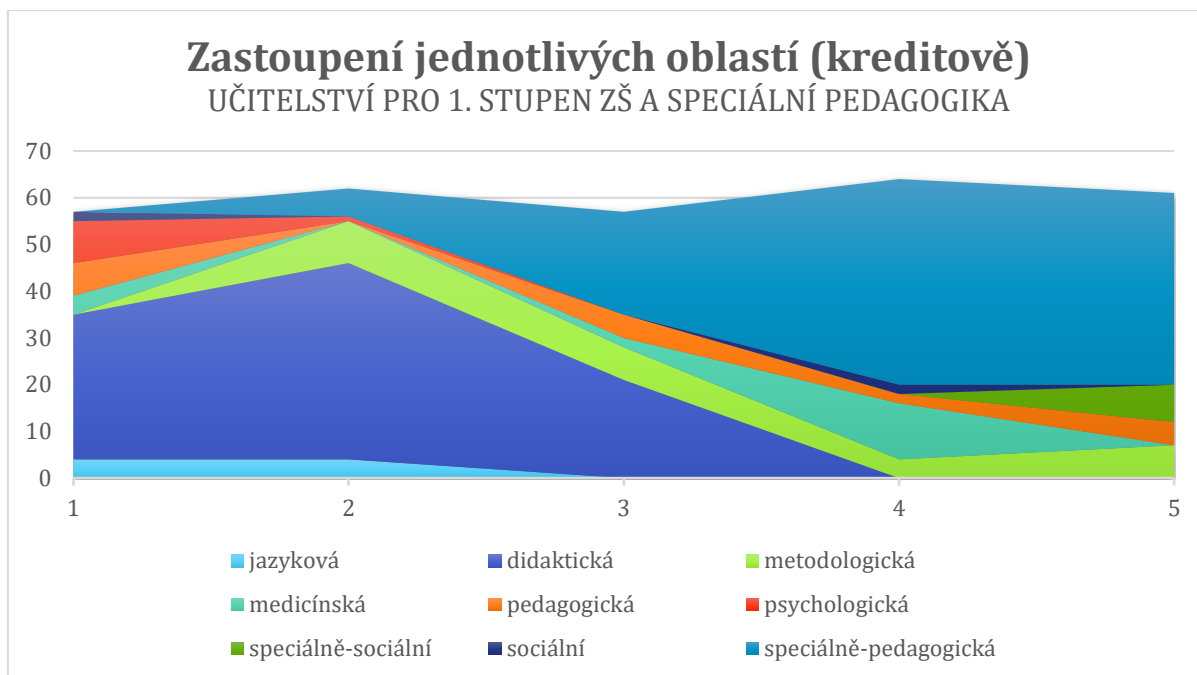
OBLAST / ROČNÍK	SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA - INTERVENCE + PORADENSTVÍ						UČITELSTVÍ PRO 1. STUPEŇ ZŠ A SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA					
	1.	2.	3.	4.	5.	Celkem	1.	2.	3.	4.	5.	Celkem
didaktická	0	0	0	0	0	0	17	21	11			49
jazykový	2	0	0	0	0	2	2	2				4
metodologická	0	2	3	1	3	9		5	3	2	2	12
medicínská	2	2	0	1	1	6	2	0	1	4		7
pedagogická	2	0	0	0	0	2	3	0	1	2	1	7
psychologická	3	2	0	3	1	9	6	1	0			7
sociální	3	0	1	1	4	9	2	0	0	1		3
speciálněpedagogická	7	13	10	13	13	56	0	2	9	13	12	36
sociálně-speciální	4	3	7	4	3	21	0	0	0		3	3
	23	22	21	23	25	114	32	31	25	22	18	128

Tabulka 5 Sumární porovnání zastoupení studovaných předmětů z jednotlivých oblastí na vybraných oborech realizovaných v akademickém roce 2021/2022 (vlastní zpracování, v případě výběrových předmětů byly zvoleny ty předměty, které jsou nejčastěji volené studenty)

Každý předmět je navíc ohodnocen kredity, jejichž počet vyjadřuje náročnost předmětu na přípravu a čas studenta. Níže uvedené 2 grafy komparují zastoupení jednotlivých vzdělávacích oblastí v průběhu studia a zohledňují i náročnost předmětů podle kreditů.

Graf 1 Zastoupení oblastí předmětů při studiu bakalářského oboru Speciální pedagogika – intervence a navazujícího magisterského oboru Speciální pedagogika – poradenství se zohledněním náročnosti předmětů (vlastní zpracování)

Graf 2 Zastoupení oblastí předmětů při studiu magisterského oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a speciální pedagogika (vlastní zpracování)

3.2 Náplň práce

V případě pracovní náplně speciálního pedagoga hovoří Katalog prací (č. 222/2010 Sb., v platném znění) o následujících činnostech uvedených v tabulce.

11. platová třída	1. Kontaktní činnosti zaměřené na jedince a skupiny dětí, žáků a studentů se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobnostním a sociálním vývoji.
	2. Provádění speciálněpedagogických nápravných, edukačních, reedukačních a kompenzačních činností s jedinci i skupinami dětí, žáků nebo studentů.
	3. Speciálněpedagogické poradenství v oblasti nápravných, edukačních, reedukačních a kompenzačních postupů, prevence poruch chování, negativních jevů v sociálním vývoji a v oblasti vzdělávací dráhy a vedení programů prevence sociálně patologických jevů.
	4. Příprava a odborné vedení speciálněpedagogických výcvikových, preventivních, vzdělávacích a dalších programů osobnostního rozvoje.
	5. Etopedické, logopedické, somatopedické, psychopedické, tyflopédické a další specializované vyšetření dětí, žáků, studentů nebo klientů se zdravotním postižením a provádění nápravy nebo psychoterapeutických činností zaměřených na odstraňování nebo zmírnění poruch učení a chování. Zpracovávání programů integrace a inkluze dětí, žáků, studentů nebo klientů se speciálními vzdělávacími potřebami.
12. platová třída	1. Provádění komplexní speciálněpedagogické diagnostiky, náročných nápravných, reedukačních a kompenzačních činností s dětmi, žáky, studenty nebo klienty se zdravotním postižením a náročného speciálněpedagogického

	poradenství při řešení problémů ve vývoji a vzdělávání dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením ve škole a v rodině.
	2. Metodická a koordinační činnost v oblasti speciálněpedagogických preventivních a poradenských služeb ve školství.
	3. Samostatná aplikace logopedických, etopedických, somatopedických, psychopedických, tyfopedických a dalších diagnostických postupů a metodik stimulace, edukace, reedukace, kompenzace a aplikace vzdělávacích činností s dětmi, žáky, studenty nebo klienty se speciálními vzdělávacími potřebami a poskytování specializované péče osobám se zdravotním postižením a znevýhodněním speciálněpedagogickými metodami nebo rehabilitačními metodami a ve spolupráci a v návaznosti na jiná odvětví. Tvorba koncepce vyučování prostorové orientace a samostatného pohybu zrakově postižených podle akreditovaných vzdělávacích programů.
13. platová třída	1. Tvorba zásadních koncepcí systému speciálněpedagogických preventivních a poradenských služeb ve školství a sestavování prognóz včetně případného poskytování nejnáročnějších speciálněpedagogických služeb (speciálněpedagogická diagnostika, tvorba a uplatňování nových speciálněpedagogických metod).

Tabulka 6 Náplň práce speciálního pedagoga (Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., v platném znění)

3.3 Speciální pedagog v sociálních službách

Do přijetí zákona o sociálních službách nebyly pole speciální pedagogiky a sociální práce, potažmo sociálních služeb, příliš propojené. Tato situace zde přetrvávala z dob komunistického režimu, který vytvořil 2 oddělené proudy – proud speciálního vzdělávání a proud ústavů sociální péče. O zařazení dítěte s určitým handicapem nebo postižením (dnes by se jednalo o děti se speciálními vzdělávacími potřebami) do jednoho ze zmíněných proudů bylo obvykle rozhodnuto v raném dětství a v průběhu dalšího vývoje nebylo běžné přezkoumávání, zda „podmínky“ pro zařazení do daného proudu přetrvávají. Jednalo se o tzv. proces rozhodování o (ne)vzdělatelnosti (Jeřábková, 2013).

Později se toto striktní rozdělování „rozpuští“, objevují se první integrační tendence a podmínky, které panovaly v ústavech sociální péče, se stávají společensky aktuálním tématem a problémem. Výraznější legislativní možnosti propojení speciální pedagogiky se sociální prací přichází až s transformací sociálních služeb, která je zrealizována především vytvořením nových legislativních norem a jejich přijetím, především se jedná o zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. Přijetí tohoto zákona lze označit za revoluční a zakládající úplně novou kapitolu v sociální práci.

Nově přijatý zákon, respektive jeho prováděcí vyhláška č. 505/2006 Sb., stanovuje standardy poskytování sociálních služeb. Tyto standardy obsahují dva personálně

zaměřené standardy (*Personální a organizační zajištění sociální služby; Profesionální rozvoj zaměstnanců*), které musí každý poskytovatel naplňovat. Mimo jiné jsou také stanoveny požadavky na vzdělání sociálních a dalších pracovníků.

Tento zákon dává příležitost speciálním pedagogům působit v oblasti sociálních služeb ve 2 variantách – jako sociální pracovník s odbornou způsobilostí získanou ve speciální pedagogice (viz. kapitola č. 2.1.1) nebo jako pedagogický pracovník (viz. kapitola č. 2). Lze hovořit ještě o 3. variantě, kterou představuje manželský a rodinný poradce. U něho zákon (č. 108/2006 Sb., v platném znění) požaduje vzdělání v magisterském studijním programu humanitního směru a absolvování psychoterapeutického výcviku akreditovaného ve zdravotnictví. Speciální pedagogika jednoznačně patří mezi obory humanitního směru.

V České republice považujeme současně postavený systém koexistujících a částečně překrývajících se oborů speciální pedagogiky, sociální práce, ale i nově rozvíjejících se oborů jako sociální pedagogika nebo sociální patologie, za značně specifický a minimálně v evropském měřítku ojedinělý. Proto pouze s obtížemi lze v zahraničí nalézt podobně orientovaná výzkumná šetření. Pro upřesnění však doplníme, že sociální práce na mezinárodní úrovni zahrnuje práci s dětmi intaktními i dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami (jak bychom je označili v České republice) (Segal, 2019). V našem prostředí se tato práce tříští právě hlavně mezi sociální práci a speciální pedagogiku. Jedním z cílů sociálního pracovníka je propojit jedince s odborníky, jejichž služeb by mohli využít (Zastrow, 2016). V kontextu členění speciální pedagogiky na jednotlivé tzv. „pedie“ bychom největší průnik v cílových skupinách našli u etopedie, kde se jedná o děti zneužívané, týrané a zanedbávané.

Potvrzení předpokladu, že sociální služby představují jednu z možných profesí, ve kterých speciální pedagog bude působit, lze nalézt například u Valenty (2014), který popisuje možný systém péče o osobu s poruchou intelektu v dospělosti a zdůrazňuje významnost speciálněpedagogické andragogiky a gerontagogiky.

4 Přehled vybraných sociálních služeb

V této kapitole popíšeme vybrané sociální služby, jejichž charakter a činnost poskytují dle našeho názoru potenciál pro profesní působení speciálního pedagoga. Už z přehledu předmětů, které absolvují budoucí speciální pedagogové při svém studiu, jejichž charakter je značně sociální, se domníváme, že po odborné stránce jsou alespoň v částečné míře připraveni právě pro výkon pozice sociálního pracovníka ve službách určených pro uživatele, kteří představují cílovou skupinu speciální pedagogiky a zároveň i sociální práce.

Pro námi vybrané služby uvádíme v tabulce přehled o jejich počtu na území Královéhradeckého kraje.

SLUŽBA	ABSOLUTNÍ POČET	RELATIVNÍ POČET
<i>Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež</i>	10 služeb	11 %
<i>Raná péče</i>	4 služby	4 %
<i>Sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi</i>	14 služeb	15 %
<i>Služby sociální prevence</i>	91 služeb	100 %

Tabulka 7 Počet vybraných sociálních služeb prevence na území Královéhradeckého kraje (MPSV, [b.r.]

4.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Mezi služby sociální prevence řadíme i nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, často označované zkratkou NZDM. Tato služba funguje na úrovni nízkoprahovosti, v některých případech dokonce i na úrovni bezprahovosti. To znamená, že pro možnost využívat tyto služby se po potencionálních uchazečích nevyžaduje téměř žádné nebo žádné sdělování osobních či dalších rodinných, kontaktních nebo jiných údajů a uživatel vystupuje anonymně. V praxi často uživatelé těchto služeb vystupují pod smyšlenou přezdívkou. Využití služby je podmíněno věkem od 6 do 26 let (zákon č. 108/2006 Sb., v platném znění) a dále jednoznačně nastavenými pravidly konkrétní služby.

Zahrnuje následující činnosti (ibid):

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- c) sociálně terapeutické činnosti,

- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Mezi typické uživatele těchto služeb patří děti a mladiství mimo jiné

- bez rodinného zázemí s absentujícími podmínkami pro školní přípravu;
- bez bezpečného rodinného zázemí (násilí a drogy v rodině, syndrom CAN, ...);
- chovající se rizikově;
- z minorit (Matoušek, 2015);
- z rodinných poměrů, jejichž finanční situace neumožňuje využít placených forem trávení volného času.

Skladba uživatelů této služby nabízí potenciál pro uplatnění znalostí především speciálního pedagoga – etopeda. Své znalosti a dovednosti by mohl uplatnit v rámci

- realizace preventivních aktivit,
- realizace seberozvojových aktivit zaměřených na sebepoznání, emoční prožívání, nácvik zvládání krizových situacích, nácvik zvládání agrese apod.,
- poskytování individuálního poradenství,
- zprostředkování kontaktů s jinými službami,
- podpory dítěte při přípravě na vzdělávání,
- poskytování konzultací školám a školským zařízením.

Především u posledního bodu je nutné vždy myslet na stěžejní princip této služby, který ji odlišuje od ostatních služeb – nízkoprahovost a s tím spojenou anonymitu uživatele.

4.2 Raná péče

Raná péče představuje službu sociální prevence, která se poskytuje rodinám, kterým se narodilo dítě, u kterého se vyskytlo zdravotní postižení nebo je jeho vývoj ohrožen nepříznivým zdravotním stavem. Služba rané péče se poskytuje bezplatně a její poskytování je omezeno věkem dítěte – služba se poskytuje do 7. roku života (zákon č. 108/2006 Sb., v platném znění).

Služba podle zákona (ibid) poskytuje tyto činnosti:

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- c) sociálně terapeutické činnosti,

- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Tyto činnosti pracovníci rané péče v praxi vykonávají například jako úkony:

- poradenství rodičů při vyrovnávání se s diagnózou dítěte;
- poradenství, nácvik a plánování péče přizpůsobené potřebám dítěte;
- intervence ve výchově a vzdělávání dítěte s postižením;
- předávání kontaktů na služby navazující, rozšiřující, specializované;
- informování o možnostech čerpat vybrané dávky a příspěvky;
- sanace rodiny.

Z výčtu úkonů si můžeme odvodit, že pracovník rané péče je jakýmsi průvodcem rodiny, která potřebuje podporu při přizpůsobení péče individuálním potřebám dítěte s postižením, ať už se jedná o péči, výchovu nebo zorientování se v systému sociálních dávek (Matoušek, 2015). Z pohledu laické veřejnosti se často lze setkat s mylnou představou, že raná péče se zaměřuje pouze na dítě s postižením. To je pravda pouze do určité míry. Dítě s postižením sice přiznává nárok na využití služeb rané péče, neznamená to ale však, že služby jsou poskytovány pouze dítěti s postižením. Služby se poskytují celé rodině a cílem je vybavit členy rodiny adekvátními dovednostmi k vhodné péči o dítě s postižením.

V rané péči se dovednosti speciálního pedagoga mohou uplatnit především v oblasti poradenství a intervencí zaměřených na rozvoj dítěte s postižením. Dále speciální pedagog zná síť specializovaných odborníků a služeb a může rodině zprostředkovat kontakt s nimi. Také navrhne vhodné metody využitelné pro dítě s postižením (Čelůstková, 2022) – nebývá neobvyklé, že i sám speciální pedagog je adekvátně vzdělán v některé z možných metod a s dítětem potažmo rodinou ji provádí přímo on. Mezi časté metody patří bazální stimulace, alternativní a augmentativní komunikace včetně systému výměnného obrázkového komunikačního systému nebo videotrénink interakcí.

4.3 Sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Sociálně-aktivizační služby patří taktéž mezi služby sociální prevence a zákon č. 108/2006 Sb., v platném znění rozlišuje 2 typy této služby. Sociálně-aktivizační služby poskytované pro seniory (ve kterých by našel uplatnění speciální pedagog –

gerontagogik) a sociálně-aktivizační služby poskytované rodinám s dětmi. V literatuře se užívá pro označení těchto služeb zkratka SAS.

Podle zákona (ibid) zahrnují sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi tyto činnosti:

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- c) sociálně terapeutické činnosti,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Služby podporují rodiny s dětmi ve vytváření podmínek vhodných pro vývoj a výchovu dětí a eliminaci vlivů, které tento vývoj ohrožují (Aufori, 2023; M+M Semonice z. s., 2023). Poměrnou část uživatelů služeb tvoří rodiny, které jsou v evidenci orgánů sociálně-právní ochrany dětí.

Pracovníci poskytují nejčastěji služby v oblasti poradenství, doprovázení na úřady státní správy, dále nácvik a upevňování rodičovských kompetencí, přímou práci s dítětem zaměřenou na jeho rozvoj nebo zlepšování vztahů mezi rodiči a dítětem (ibid). Služby SAS často spolupracují se zařízeními ústavní péče, které mívají v péči dítě/děti rodiny, která je jejich uživatelem. Souhrnně lze říci, že stejně jako raná péče, i tyto služby sanují rodinu. Částečně to vyplývá i ze skutečnosti, že poskytovatelé rané péče mají zároveň registrovanou i sociálně-aktivizační službu pro rodiny s dětmi, do které mohou přejít rodiny, kterým už z důvodu stáří dítěte nemůže být poskytována služba rané péče.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Speciální pedagog a jeho pracovní uplatnění v zařízeních sociálních služeb

V praktické části bakalářské práce navrhujeme a realizujeme kvantitativní výzkumné šetření, které se zabývá problematikou uplatnění speciálních pedagogů v resortu sociálních služeb v současnosti. Konkrétně v sociálních službách poskytovaných poskytovateli sociálních služeb na území Královéhradeckého kraje.

5.1 Přehled současného stavu poznání

V rámci rešerše dosud provedených výzkumů a dostupných dat jsme využívali různých kombinací klíčových slov složených z hesel sociální služby, speciální pedagog, profese, profesní možnosti, uplatnění, vzdělání, sociální pracovník, speciální pedagogika. Podařilo se nám najít jeden dokument, který se přímo zabývá vzděláním sociálních pracovníků, poté také dokument získaný z Ministerstva práce a sociálních věcí mapující počty speciálních pedagogů v sociálních službách. Následně zmiňujeme ještě několik zajímavých výzkumů.

Ve výzkumném šetření zpracovaným Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, v. v. i. (Havlíková, 2018) bylo analyzováno 217 pracovních inzerátů a pouze 3 zaměstnavatelé požadovali, aby uchazeči splňovali odbornou způsobilost studiem speciální pedagogiky. Bohužel již dále nebylo uvedeno, o jakou sociální službu se přesně jednalo.

Na základě naší žádosti nám Ministerstvo práce a sociálních věcí poskytlo zpracované statistiky na základě jejich dokumentů (MPSV, [2022a]; MPSV, [2022b]), ze kterých vyplývá, že v roce 2021 ve službách sociální péče pracovalo 54 pedagogických pracovníků – speciálních pedagogů, zatímco v službách sociální prevence to bylo 106 pedagogických pracovníků – speciálních pedagogů. V případě odborného poradenství se jednalo o 15 speciálních pedagogů. Dohromady tedy v sociálních službách pracuje celkem 175 pedagogických pracovníků – speciálních pedagogů, jejich úvazky dávají v součtu 100,52 (7,18 úvazku v průměru na kraj), tudíž se můžeme domnívat, že velká část speciálních pedagogů nepracuje na plný úvazek, ale zkrácený (v průměru 0,57 úvazku na 1 speciálního pedagoga).

Zároveň jsou dostupné statistiky (Krajský úřad Královéhradeckého kraje, 2020) veřejně podporovaných sociálních služeb v Královéhradeckém kraji. V těchto službách pracuje celkem 3199 pracovníků v přímé péči s uživateli, z toho je 454 sociálních pracovníků

a 52 pedagogických a dalších odborných (např. manželských a rodinných poradců) pracovníků, kam patří i speciální pedagogové. Z tohoto údaje ale nelze zjistit, o jak přesný počet speciálních pedagogů se jedná.

Šauerová (2018) ve svém šetření vycházela z informací, které získala od 84 domovů pro osoby se zdravotním postižením (služba sociální péče). Zjistila, že celkem 8 domovů (5 %) zaměstnává speciálního pedagoga, ačkoliv jeho činnost shledává za důležitou 70 zařízení (83 %). Zbylých 17 % zařízení zastává názor, že speciálněpedagogické činnosti ve své službě nepovažuje za důležité. Ve svém týmu má však 24 zařízení pracovníka, který je vzdělán ve speciální pedagogice, ale není na této pozici zaměstnán. Ze zjištěných výsledků lze dále vyvodit, že častým důvodem, proč se v sociálních službách profese speciálního pedagoga příliš nevyskytuje, je otázka jeho financování. Za zarážející lze považovat i například následující zjištění:

- existují poskytovatelé, kteří o svých uživatelích hovoří jako o nevzdělavatelných,
- existují poskytovatelé, kteří by speciálněpedagogickou činnost nepovažovali vhodnou ve své službě (domov pro osoby se zdravotním postižením),
- existuje poměrně velká část poskytovatelů, která se staví negativně k zaměstnání speciálního pedagoga z důvodu poskytování služeb cílové skupině osob v dospělém a seniorském věku.

Za zajímavé také pokládáme zjištění, že poskytovatelé této služby argumentují na otázku, co jim brání v zaměstnání speciálního pedagoga, tvrzením „*Pozice a působení SP v sociálních službách není povinná ze zákona jako třeba sociální pracovník*“ (ibid, str. 67) nebo „*neexistence minimálních personálních standardů*“ (ibid, str. 65).

Jinak zaměřené šetření provedla Konečná (2013), která zjišťovala následné profesní působení absolventů oboru Speciální pedagogika na Ostravské univerzitě. Z 57 pracujících absolventů pracuje 44 (81,4 %) z nich ve státní sféře a z toho pouze jeden respondent v resortu Ministerstva práce a sociálních věcí. Dále ještě zjistila, že z 54 respondentů pracují 4 v denním stacionáři. Nabízí se otázka, do jaké míry se jedná o validní a relevantní výsledek, pokud autorka uvádí, že 4 pracovníci pracují v denním stacionáři, ale předtím uvádí pouze 1 pracovníka v resortu Ministerstva práce a sociálních věcí. Za zajímavější výsledek ale lze považovat skutečnost, že 15,51 % absolventů pracuje s věkovou skupinou nad 18 let.

5.2 Cíle výzkumného šetření

Výzkumné šetření si stanovuje za cíl zjistit současný stav uplatnění speciálních pedagogů v sociálních službách na území Královéhradeckého kraje.

Hlavní cíl výzkumného šetření je rozdělen na 3 dílčí cíle.

1. Zjistit zastoupení sociálních pracovníků, kteří mají vzdělání ve speciální pedagogice.
2. Zjistit druh služeb, ve kterých se více uplatňuje speciální pedagog.
3. Zjistit, pro které sociální služby je typické, že zaměstnávají speciálního pedagoga jakožto pedagogického pracovníka.

5.3 Výzkumné cíle a hypotézy

Na základě stanoveného cíle výzkumného šetření a dílčích cílů stanovujeme tyto výzkumné cíle a hypotézy.

Pro dílčí cíl č. 1 jsme stanovili výzkumný cíl:

Výzkumný cíl č. 1: Zjistit, kolik sociálních pracovníků v sociálních službách splňuje odbornou kvalifikaci absolvovaným studiem speciální pedagogiky.

Pro dílčí cíl výzkumného šetření č. 2 stanovujeme následující hypotézy.

Hypotéza č. 2o: Ve službách sociální prevence bude pracovat statisticky přibližně stejný počet sociálních pracovníků se vzděláním ve speciální pedagogice jako ve službách péče.

Hypotéza č. 2A: Ve službách sociální prevence nebude pracovat statisticky přibližně stejný počet sociálních pracovníků se vzděláním ve speciální pedagogice jako ve službách péče.

Ve službách sociální prevence je pracovní náplň sociálních pracovníků specializovanější a obsáhlejší než ve službách péče. To dokládá fakt, že v službách sociální prevence pracuje větší počet sociálních pracovníků než ve službách sociální péče i přesto, že služeb sociální péče je více (MPSV, [2022a]; MPSV, [2022b]). S přihlédnutím k charakteru činností, které jsou službami sociální prevence poskytovány, a možnostem uplatnění speciálněpedagogických postupů při jejich vykonávání, se domníváme, že u těchto sociálních pracovníků bude ve vyšší míře zastoupeno vzdělání ve speciální pedagogice.

Hypotéza č. 3o: Ve službách sociální prevence bude pracovat statisticky přibližně stejný počet odborných pracovníků – speciálních pedagogů jako ve službách péče.

Hypotéza č. 3A: Ve službách sociální prevence nebude pracovat statisticky přibližně stejný počet odborných pracovníků – speciálních pedagogů jako ve službách péče.

Tuto hypotézu zdůvodňujeme analogickým způsobem jako hypotézu č. 2. Tedy na základě statistických dat pro celou Českou republiku (MPSV, [2022a]; MPSV, [2022b]) předpokládáme, že i zastoupení speciálních pedagogů v službách sociální prevence bude vyšší než ve službách sociální péče. Navíc služby sociální prevence vzhledem ke svému charakteru poskytují poskytovatelům příležitosti získat na tuto pozici finance z různých dotací a evropských projektů.

Pro dílčí cíl č. 3 stanovujeme následující výzkumné cíle.

Výzkumný cíl č. 4: Ve službě rané péče bude výrazně více speciálních pedagogů než v ostatních službách.

Výzkumný cíl č. 5: Ve službě nízkoprahové zařízení pro děti a mládež bude výrazně více speciálních pedagogů než v ostatních službách.

Výzkumný cíl č. 6: Ve službě sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi bude výrazně více speciálních pedagogů než v ostatních službách.

Tyto cíle stanovujeme jednak opět na základě statistických dat (ibid), ve kterých je u služby rané péče a sociálně-aktivizační služby v republikovém průměru podstatně více zaměstnaných speciálních pedagogů než v ostatních službách. Dále na základě naší předchozí profesní zkušenosti s některými poskytovateli služby nízkoprahového zařízení pro děti a mládež a také na základě přehledu uvedeného v kapitole č. 4.

5.4 Metody získání dat

Jako výzkumná metoda byl vybrán dotazník. Dotazník představuje jednu z frekventovaných metod, která umožňuje získání odpovědí od velkého množství respondentů. Jedná se o sadu otázek, které jsou zaslány respondentovi a ten na ně odpovídá (Chráska, 2016).

Dotazník bude respondentům rozeslán na emailové adresy, které jsou uvedeny v registru poskytovatelů sociálních služeb. Za účelem zvýšení návratnosti dotazníku se ho budeme snažit koncipovat stručně a jednoduše tak, aby jeho vyplnění nezabralo příliš času.

5.5 Zkoumaný vzorek

Základním souborem výzkumného šetření jsou služby poskytovatelů služeb na území Královéhradeckého kraje. K období, kdy docházelo k realizaci praktické části výzkumného šetření, bylo v registru sociálních služeb evidováno celkem 306 služeb, které poskytovalo 148 poskytovatelů (v průměru 2,07 služeb na 1 poskytovatele).

Vzhledem k tomuto počtu jsme se rozhodli využít metodu totálního výběru vzorku (Miovský, 2006). Do zkoumaného vzorku byly zahrnuty všechny služby poskytovatelů spadající do základního souboru.

5.6 Metody zpracování dat

Chí kvadrát

Chí kvadrát neboli test dobré shody umožňuje porovnání získaných hodnot s hodnotami teoretickými (Chráška, 2016). Na základě výsledků chí kvadrátu zjistíme, zda námi získané výsledky odpovídají statistickému očekávanému rozložení nebo je mezi nimi významný rozdíl. Tato metoda bude použita pro vyvrácení hypotézy č. 2 a 3.

Metoda prostého výčtu

Metodou prostého výčtu vyjadřujeme míru frekvence výskytu sledovaného jevu a zároveň s ní lze vyjádřit i poměr tohoto jevu vůči jinému jevu (Miovský, 2006). Taktéž (ibid) upozorňuje na tenkou hranici mezi zařazením do kvalitativního a kvantitativního výzkumu. Už jenom samotný počet určitého jevu může být spojen s kvalitou, protože jeho vyšší výskyt může být způsoben vyšší efektivitou.

V našem výzkumném šetření bude metoda prostého výčtu využita u výzkumného cíle č. 1, 4, 5 a 6.

5.7 Etické aspekty výzkumného šetření

V úvodu dotazníku jsou respondenti seznámeni s jeho účelem a prosbou o zadání pravdivých údajů. Dále jsou ujištěny, že poskytnuté informace budou při prezentaci

výsledků anonymizovány. Identifikační údaje slouží pouze k odstranění duplicitně odeslaných dotazníků.

5.8 Limity výzkumného šetření

Jak uvádí Chráska (2016), dotazník nemusí zjišťovat objektivní skutečnost, ale spíše subjektivní, idealizovaný nebo žádaný pohled respondenta. Pro toto výzkumné šetření se tento limit však jeví nepodstatným, jelikož každý zaměstnavatel vede o svých zaměstnancích různé evidence (např. personální standardy kvality, mzdové evidence), které jsou předmětem kontroly ze strany státních institucí. Limitem výzkumného šetření však může být fakt, že respondenti si nebudou při vyplňování jisti vzděláním svých (spolu)pracovníků, a proto by tento údaj mohl být zkreslený. Pro zhodnocení vlivu tohoto limitu slouží v dotazníku závěrečná otázka. Bez pochyby je nutné také počítat s tím, že při vyplňování dotazníků může dojít k překlepu především u číselných hodnot.

Zároveň se mohou vyskytnout určité potíže, které mohou být specifické pro určitého poskytovatele služby – například z důvodu méně dostupné lokality poskytovatel bude mít zřízeno pracovní místo speciálního pedagoga, nebude ale obsazené z důvodu nedostupného odborně kvalifikovaného uchazeče. Taktéž poskytovatel nemusí mít představu o profesi speciálního pedagoga a jeho možných profesních příležitostech při poskytování služby a z toho důvodu budou v dotazníku uvedeny negativní odpovědi.

Další limit tohoto šetření spočívá v jeho rozsahu. Je realizován pouze na území Královéhradeckého kraje a jeho výsledky nelze plnohodnotně zobecňovat na celou republiku. Každý kraj má svá vlastní specifika, jiné demografické ukazatele a jiné zastoupení obyvatel a na základě těchto faktorů je individuálně tvořena síť sociálních služeb v daném kraji tak, aby vykryla požadavky obyvatel.

S předchozím limitem souvisí i možný limit, který způsobí zkreslení výsledků výzkumného šetření a snížení jejich validity v případě, kdy bude nízká hodnota návratnosti dotazníků.

Za zkreslující a problematický faktor považujeme problém, kdy v základním výzkumném souboru jsou poskytovatelé, kteří mají např. centrální sídlo v Královéhradeckém kraji a poskytují služby celorepublikově v rámci jedné registrované služby (takovým poskytovatelem je například Organizace pro pomoc uprchlíkům, z.s. – mají sídla v Hradci Králové, Ostravě a dalších městech, ale službu odborného poradenství mají

zaregistrovanou jako jednu s celorepublikovou působností). Specifickým případem je také organizace Tyfloservis o.p.s., která je svojí působností oproti TyfloCentrům taktéž celorepubliková. Každé její krajské pracoviště má ale zaregistrovanou vlastní službu sociální rehabilitace. A v Královéhradeckém kraji je situace ještě specifičtější o to, že pobočka Pardubice využívá prostor pobočky Hradec Králové. V registru proto najdeme obě pobočky (Hradec Králové i Pardubice) zaregistrované pod Královéhradeckým krajem. O poznání lépe vyřešenou situaci má Charita České republiky, která se svojí celostátní působností má systém svých služeb vyřešen dle našeho názoru praktickým způsobem, kdy má v každém větším, případně okresním nebo krajském městě, organizační pobočku, která má zaregistrované vždy vlastní služby. Rozlišení lokality, kde jsou služby poskytovány, je tedy jednoznačné.

Z naší strany určitým limitem výzkumného šetření je časový rámeček, kdy se soustředíme pouze na aktuální situaci a nezohledňujeme, zda v zařízení v minulosti pracoval speciální pedagog či je zahrnut v rozvojových plánech služby do budoucna. Souvisejícím významným faktorem ovlivňujícím situaci speciálních pedagogů je problematický způsob financování této pozice, potažmo problematické a nejednotné financování všech pozic i celé služby.

Určitě je nutné uvést, že se jedná o první námi realizované šetření. I přes snahu navrhnout, realizovat a vyhodnotit kvalitní výzkumné šetření, může se jednat o faktor, který ovlivní výsledky šetření. V případě interpretace výsledků výzkumných cílů, které nebudou oproti hypotézám zodpovězeny statistickými metodami, existuje riziko projekce námi kýžených výsledků do skutečných výsledků.

5.9 Realizace výzkumného šetření

Dotazník byl vytvořen na online platformě Survio a následně byl v ranních hodinách dne 22.2. 2023 rozeslán na databázi 233 emailových adres převzatých z registru sociálních služeb (v případě poskytovatele, který má registrovaných více služeb, byly z databáze smazány duplicitní emaily a poskytovatel obdržel v emailové zprávě instrukci k vyplnění dotazníku vždy za každou službu zvlášť). Z těchto rozeslaných žádostí se jich 12 nepodařilo doručit, buď z důvodu neexistující emailové adresy nebo odmítnutí emailové zprávy emailovým serverem. V těchto případech jsme se pokusili vyhledat alternativní emailové adresy a na ně jsme znovu zkusili odeslat žádost o vyplnění dotazníku. Nakonec se nám žádost podařilo odeslat 10 poskytovatelům. Celkový počet

žádostí o spolupráci byl 231 emailových zpráv, které se nevrátily a považujeme je za doručené.

K 13.3. 2023 dotazník zaznamenal 44 odpovědí. Dne 14.3. 2023 byl zaslán email s žádostí o opakované zvážení účasti ve výzkumném šetření. Byl zaslán znovu na databázi emailových adres, ze kterých byly odfiltrovány ty adresy, ze kterých již byl dotazník vyplněn.

Ke dni 20.3. 2023 byl sběr odpovědí ukončen a jejich celkový počet dosáhl hodnoty 61 vyplněných dotazníků. Od jednoho respondenta přišla i zpětná vazba k dotazníku a jeho tématu na emailovou adresu. Zpětným dotázáním byl získán souhlas k využití a zreflektování této zpětné vazby v rámci výsledků výzkumného šetření. Tyto odpovědi jsme zpracovali, jednotně upravili položku identifikující poskytovatele a ověřili, že dotazník nebyl za službu vyplněn duplicitně. Platforma Survio při vyplňování zaznamenala i zdroj přístupu k dotazníku.

6 Výsledky výzkumného šetření

V této kapitole prezentujeme získané odpovědi respondentů z otázek dotazníku. Výsledky prezentujeme v tabulkách s uvedením absolutních i relativních četností zpravidla za jednotlivé služby, druh služby a celek. Podrobné výsledky jsou uloženy v archivu autorů. **Návratnost** distribuovaných dotazníků **dosáhla hodnoty 19.93 %**. Všechny získaných 61 odpovědí bylo zahrnuto do výsledků výzkumného šetření. Všechny odpovědi byly vyplněny na základě otevření přímého odkazu dotazníku z emailové zprávy.

Otázka č. 1

První otázka v dotazníku zjišťovala identifikační údaje poskytovatele. Mezi poskytovatele, kteří dotazník vyplnili, patří neziskové organizace (zapsaný spolek, zapsaný ústav, obecně prospěšná společnost), společnost s ručením omezením, příspěvkové organizace zřizované samosprávnými celky i zařízení církevní (Charita, Diakonie).

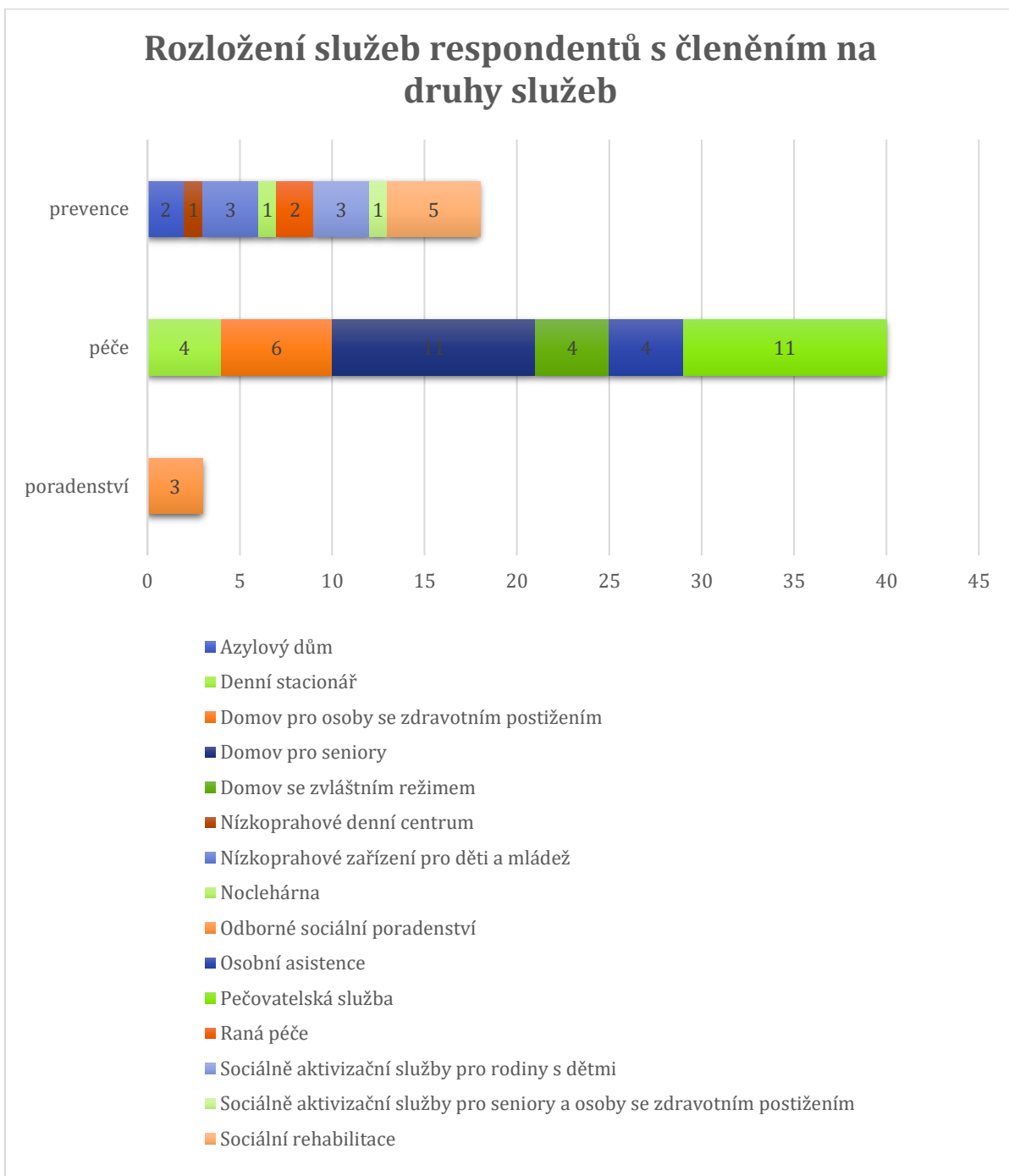
Otázka č. 2

V otázce č. 2 jsme se ptali na službu, kterou respondent poskytuje.

SLUŽBA	ABSOLUTNÍ ČETNOST	RELATIVNÍ ČETNOST
Odborné sociální poradenství	3	5 %
<i>Za služby poradenství</i>	3	5 %
Denní stacionář	4	7 %
Domov pro osoby se zdravotním postižením	6	10 %
Domov pro seniory	11	18 %
Domov se zvláštním režimem	4	7 %
Osobní asistence	4	7 %
Pečovatelská služba	11	18 %
<i>Za služby péče</i>	40	66 %
Azylový dům	2	3 %
Nízkoprahové denní centrum	1	2 %
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	3	5 %
Noclehárna	1	2 %
Raná péče	2	3 %
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	3	5 %
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	1	2 %
Sociální rehabilitace	5	8 %
<i>Za služby prevence</i>	18	30 %
Celkem	61	100 %

Tabulka 8 Zastoupení jednotlivých služeb mezi respondenty

V tabulce můžeme vidět, že nejvíce dotazníků bylo vyplněno za službu domov pro seniory a pečovatelská služba, vždy 11 dotazníků. Dále nejvíce odpovědí (5 dotazníků) přišlo z domova pro osoby se zdravotním postižením.

Graf 3 Rozložení služeb respondentů s členěním na druhy služeb

Otázka č. 3

V otázce č. 3 jsme zjišťovali, jaký je celkový úvazek pro pozici sociálního pracovníka.

SLUŽBA	ABSOLUTNÍ ČETNOST	RELATIVNÍ ČETNOST
Odborné sociální poradenství	10	6 %
<i>Za služby poradenství</i>	<i>10</i>	<i>6 %</i>
Denní stacionář	9	5 %
Domov pro osoby se zdravotním postižením	16	10 %
Domov pro seniory	33,25	20 %
Domov se zvláštním režimem	10	6 %
Osobní asistence	5	3 %
Pečovatelská služba	12,7	8 %
<i>Za služby péče</i>	<i>85,95</i>	<i>51 %</i>
Azylový dům	5	3 %
Nízkoprahové denní centrum	4	2 %
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	16	10 %
Noclehárna	1	1 %
Raná péče	6	4 %
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	15,85	9 %
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	4	2 %
Sociální rehabilitace	20	12 %
<i>Za služby prevence</i>	<i>71,85</i>	<i>43 %</i>
Celkem	167,8	100 %

Tabulka 9 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 3

Nejvíce úvazků sociálního pracovníka bylo v domovech pro seniory, následoval domov pro osoby se zdravotním postižením a sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi se zhruba polovičním počtem úvazků ve srovnání s domovy pro seniory. Služby sociální prevence mají celkově menší úvazek sociálních pracovníků než služby péče.

Graf 4 Úvazky sociálních pracovníků, kde NZDM – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež; OZP – osoba se zdravotním postižením; SAS – sociálně aktivizační služba

Otázka č. 4

Oproti otázce č. 3 jsme v otázce č. 4 zjišťovali, mezi kolik fyzických pracovníků jsou úvazky rozdělené.

SLUŽBA	ABSOLUTNÍ ČETNOST	RELATIVNÍ ČETNOST
Odborné sociální poradenství	11	6 %
<i>Za služby poradenství</i>	11	6 %
Denní stacionář	9	5 %
Domov pro osoby se zdravotním postižením	16	9 %
Domov pro seniory	34	19 %
Domov se zvláštním režimem	10	6 %
Osobní asistence	8	5 %
Pečovatelská služba	17	10 %
<i>Za služby péče</i>	94	53 %
Azylový dům	6	3 %
Nízkoprahové denní centrum	4	2 %
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	16	9 %
Noclehárna	2	1 %
Raná péče	4	2 %
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	14	8 %
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	4	2 %
Sociální rehabilitace	22	12 %
<i>Za služby prevence</i>	72	41 %
Celkem	177	100 %

Tabulka 10 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 4

Celkem v 37 službách pracuje 1 sociální pracovník na plný úvazek. U 6 respondentů vychází průměrný úvazek na 1 sociálního pracovníka vyšší než 1,00. Naopak u 18 respondentů vychází v průměru pro sociálního pracovníka vždy zkrácený úvazek.

Graf 5 Porovnání fyzických sociálních pracovníků s celkovými úvazky, kde NZDM – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež; OZP – osoba se zdravotním postižením; SAS – sociálně aktivizační služba

Otázka č. 5

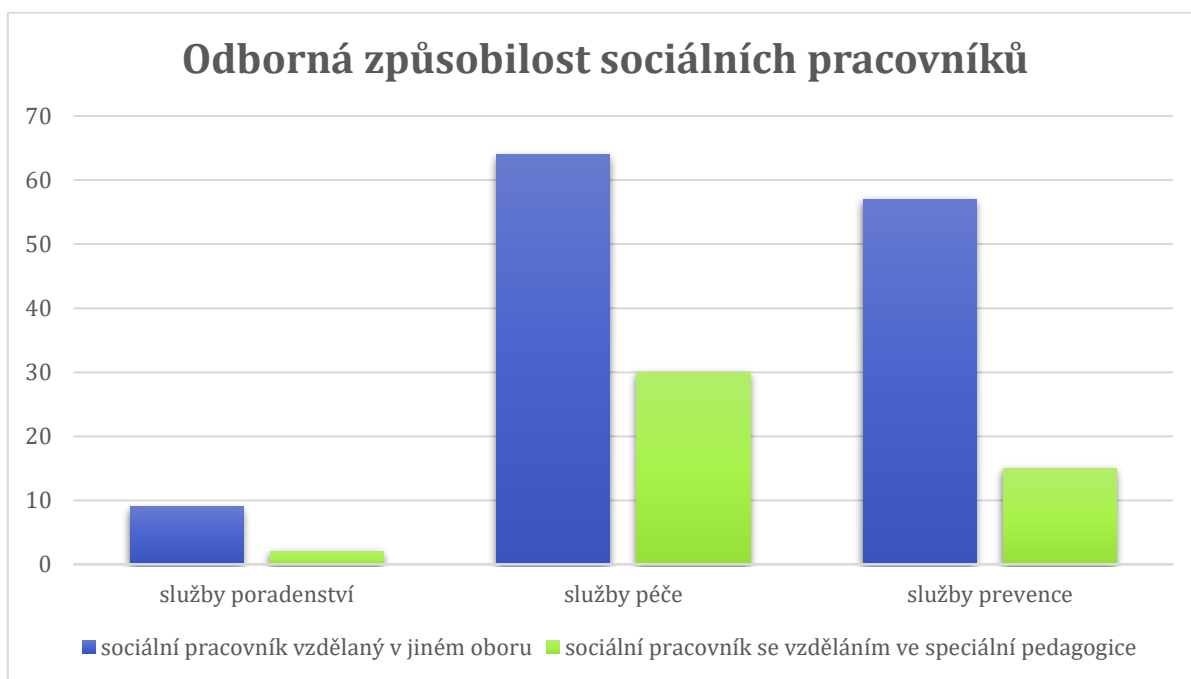
Otázka č. 5 se dotazovala na počet pracovníků, kteří mají získanou odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka studiem speciální pedagogiky.

SLUŽBA	ABSOLUTNÍ ČETNOST	RELATIVNÍ ČETNOST
Odborné sociální poradenství	2	4 %
<i>Za služby poradenství</i>	2	4 %
Denní stacionář	3	6 %
Domov pro osoby se zdravotním postižením	2	4 %
Domov pro seniory	12	26 %
Domov se zvláštním režimem	2	4 %
Osobní asistence	2	4 %
Pečovatelská služba	9	19 %
<i>Za služby péče</i>	30	64 %

Azylový dům	0	0 %
Nízkoprahové denní centrum	0	0 %
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	0	0 %
Noclehárna	0	0 %
Raná péče	5	11 %
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	0	0 %
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	2	4 %
Sociální rehabilitace	8	17 %
<i>Za služby prevence</i>	<i>15</i>	<i>32 %</i>
Celkem	47	100 %

Tabulka 11 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 5

Z celkových 177 sociálních pracovníků jich má 47 získanou odbornou způsobilost studiem speciální pedagogiky. Zhruba 73 % sociálních pracovníků získalo odbornou způsobilost studiem jiného oboru než speciální pedagogiky.

Graf 6 Odborná způsobilost sociálních pracovníků

Otázka č. 6

V otázce č. 6 jsme zjišťovali, zda sociální pracovníci se vzděláním ve speciální pedagogice využívají své speciálněpedagogické znalosti.

SLUŽBA	ANO ABSOLUTNĚ	ANO RELATIVNĚ	NE ABSOLUTNĚ	NE RELATIVNĚ
Odborné sociální poradenství	1	4 %	1	4 %
<i>Za služby poradenství</i>	<i>1</i>	<i>4 %</i>	<i>1</i>	<i>4 %</i>
Denní stacionář	2	9 %	0	0 %
Domov pro osoby se zdravotním postižením	1	4 %	1	4 %

Domov pro seniory	0	0 %	1	4 %
Domov se zvláštním režimem	1	4 %	1	4 %
Osobní asistence	2	9 %	0	0 %
Pečovatelská služba	3	13 %	4	17 %
<i>Za služby péče</i>	9	39 %	7	30 %
Azylový dům	0	0 %	0	0 %
Nízkoprahové denní centrum	0	0 %	0	0 %
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	0	0 %	0	0 %
Noclehárna	0	0 %	0	0 %
Raná péče	2	9 %	0	0 %
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	0	0 %	0	0 %
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	1	4 %	0	0 %
Sociální rehabilitace	2	9 %	0	0 %
<i>Za služby prevence</i>	5	22 %	0	0 %
Celkem	15	65 %	8	35 %

Tabulka 12 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 6

Z celkového počtu 23 respondentů zaměstnávajících sociální pracovníky s odbornou kvalifikací získanou studiem speciální pedagogiky jich 15 uvedlo, že tito sociální pracovníci při výkonu své profese využijí i speciálněpedagogické znalosti. U 8 respondentů sociální pracovníci své speciálněpedagogické znalosti nevyužijí.

Graf 7 Využití speciálněpedagogických znalostí u sociálních pracovníků se vzděláním ve speciální pedagogice

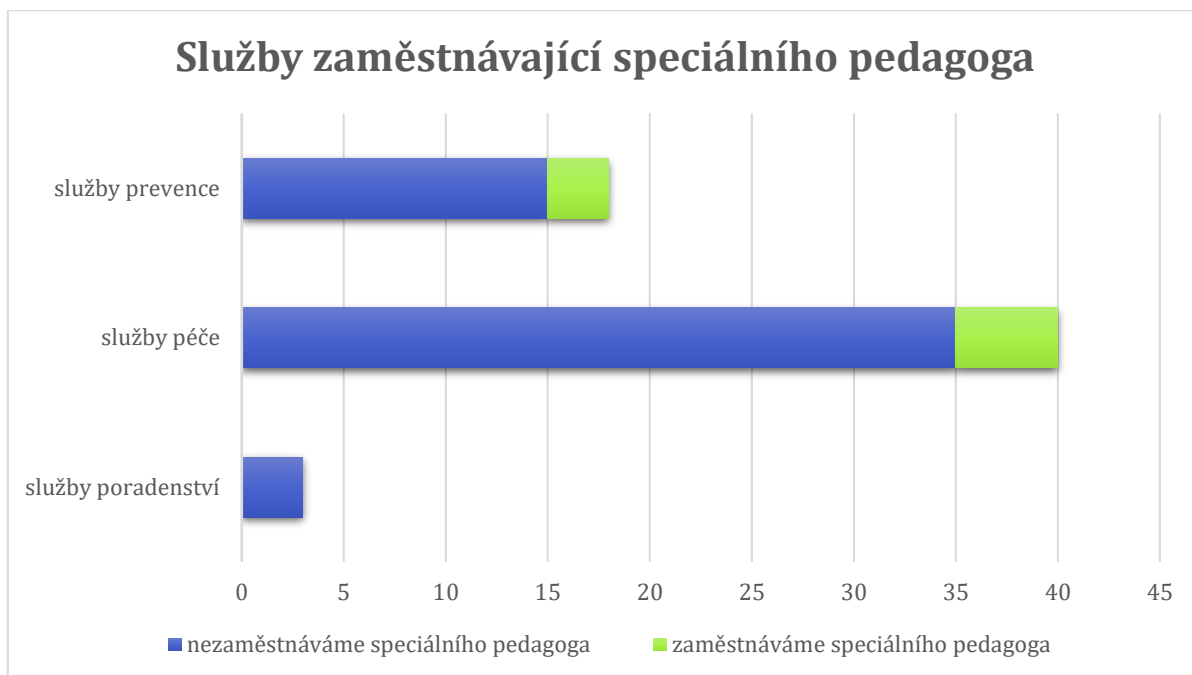
Otázka č. 7

Cílem této otázky bylo zjistit, zda je ve službě zaměstnán i pedagogický pracovník – speciální pedagog.

SLUŽBA	ANO ABSOLUTNĚ	ANO RELATIVNĚ	NE ABSOLUTNĚ	NE RELATIVNĚ
Odborné sociální poradenství	0	0 %	3	5 %
<i>Za služby poradenství</i>	<i>0</i>	<i>0 %</i>	<i>3</i>	<i>5 %</i>
Denní stacionář	3	5 %	1	2 %
Domov pro osoby se zdravotním postižením	1	2 %	5	8 %
Domov pro seniory	0	0 %	11	18 %
Domov se zvláštním režimem	0	0 %	4	7 %
Osobní asistence	1	2 %	3	5 %
Pečovatelská služba	0	0 %	11	18 %
<i>Za služby péče</i>	<i>5</i>	<i>8 %</i>	<i>35</i>	<i>57 %</i>
Azylový dům	0	0 %	2	3 %
Nízkoprahové denní centrum	0	0 %	1	2 %
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	0	0 %	3	5 %
Noclehárna	0	0 %	1	2 %
Raná péče	2	3 %	0	0 %
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	0	0 %	3	5 %
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	0	0 %	1	2 %
Sociální rehabilitace	1	2 %	4	7 %
<i>Za služby prevence</i>	<i>3</i>	<i>5 %</i>	<i>15</i>	<i>25 %</i>
Celkem	8	13 %	53	87 %

Tabulka 13 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 7

V 87 % služeb nezaměstnávají speciálního pedagoga na pozici pedagogického pracovníka. Ve zbývajících 8 službách ale pozici pedagogického pracovníka – speciálního pedagoga mají. Jedná se o 3 denní stacionáře, domov pro osoby se zdravotním postižením, osobní asistenci a dále ranou péči a sociální rehabilitaci. Žádná služba odborného poradenství nezaměstnává speciálního pedagoga.

Graf 8 Služby zaměstnávající speciálního pedagoga

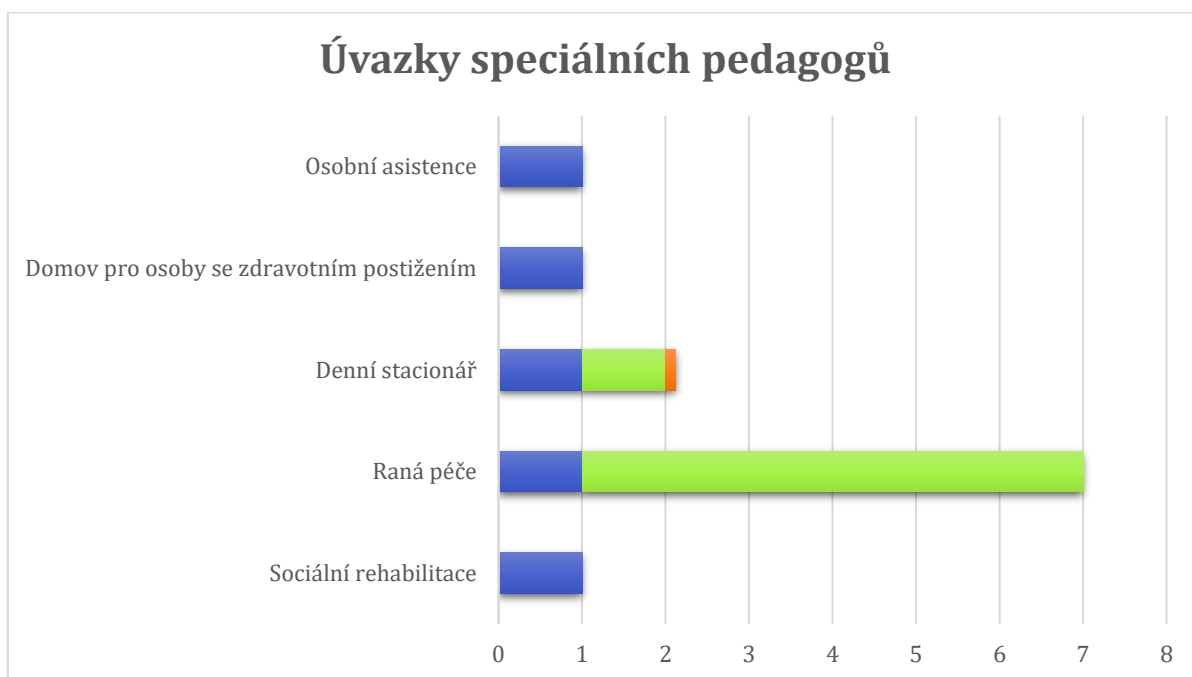
Otázka č. 8

V této otázce jsme se respondentů, kteří kladně zodpověděli otázku č. 7, ptali na celkový úvazek pro pedagogického pracovníka – speciálního pedagoga v jejich službě.

SLUŽBA	ABSOLUTNÍ ČETNOST	RELATIVNÍ ČETNOST
Odborné sociální poradenství	0	0 %
<i>Za služby poradenství</i>	<i>0</i>	<i>0 %</i>
Denní stacionář	2,125	18 %
Domov pro osoby se zdravotním postižením	1	8 %
Domov pro seniory	0	0 %
Domov se zvláštním režimem	0	0 %
Osobní asistence	1	8 %
Pečovatelská služba	0	0 %
<i>Za služby péče</i>	<i>4,125</i>	<i>34 %</i>
Azylový dům	0	0 %
Nízkoprahové denní centrum	0	0 %
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	0	0 %
Noclehárna	0	0 %
Raná péče	7	58 %
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	0	0 %
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	0	0 %
Sociální rehabilitace	1	8 %
<i>Za služby prevence</i>	<i>8</i>	<i>66 %</i>
Celkem	12,125	100 %

Tabulka 14 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 8

U 7 respondentů je speciální pedagog zaměstnán na plný úvazek. V případě 1 respondenta pracuje speciální pedagog na úvazek 0,125 na základě dohody o provedení práce v denním stacionáři na pozici muzikoterapeuta.

Graf 9 Úvazky speciálních pedagogů

Otázka č. 9

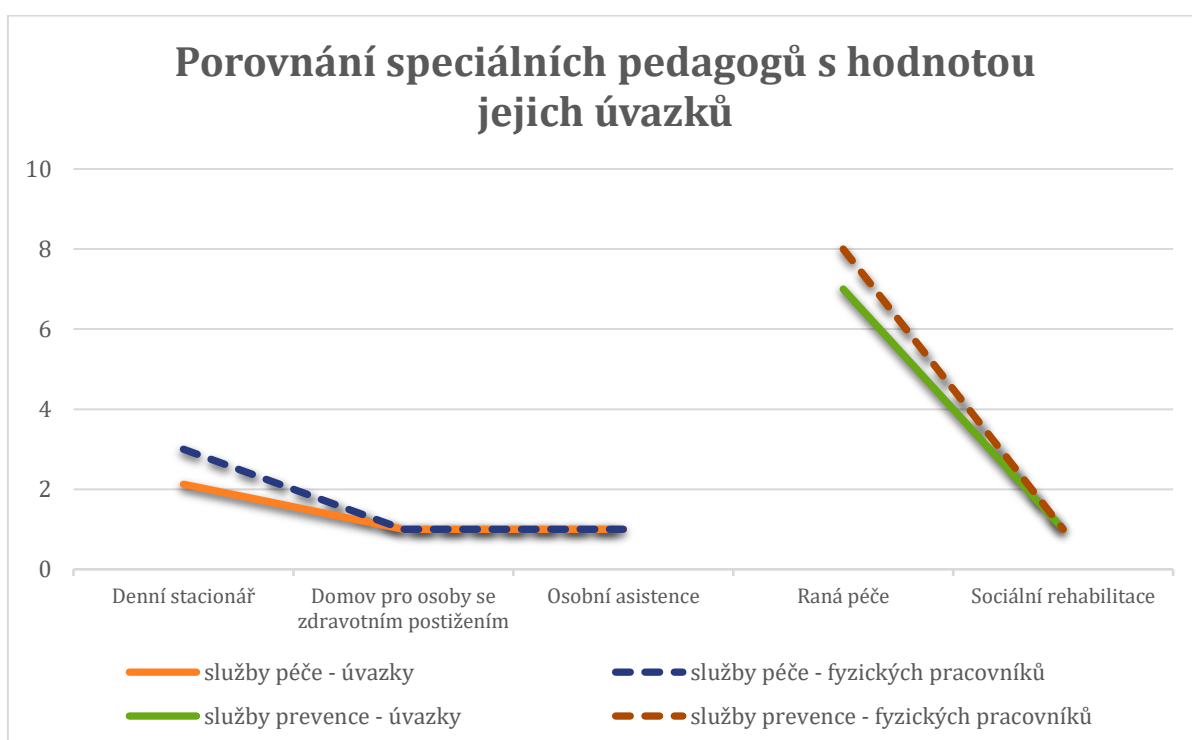
Následně jsme v otázce č. 9 opět zjišťovali, kolik skutečných pracovníků je zaměstnáno na úvazcích pedagogického pracovníka – speciálního pedagoga. Tato otázka se také zobrazila pouze respondentům kladně reagujícím na otázku č. 7.

SLUŽBA	ABSOLUTNÍ ČETNOST	RELATIVNÍ ČETNOST
Odborné sociální poradenství	0	0 %
Za služby poradenství	0	0 %
Denní stacionář	3	21 %
Domov pro osoby se zdravotním postižením	1	7 %
Domov pro seniory	0	0 %
Domov se zvláštním režimem	0	0 %
Osobní asistence	1	7 %
Pečovatelská služba	0	0 %
<i>Za služby péče</i>	5	36 %
Azylový dům	0	0 %
Nízkoprahové denní centrum	0	0 %
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	0	0 %
Noclehárna	0	0 %
Raná péče	8	57 %

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	0	0 %
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	0	0 %
Sociální rehabilitace	1	7 %
<i>Za služby prevence</i>	9	64 %
Celkem	14	100 %

Tabulka 15 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 9

U 6 respondentů pracuje vždy 1 speciální pedagog na celý úvazek. Respondent denního stacionáře zaměstnává 1 speciálního pedagoga – muzikoterapeuta na dohodu o provedení práce odpovídající úvazku 0,125. V případě posledního respondenta je 6 úvazků rozdělených mezi 7 speciálních pedagogů.

Graf 10 Porovnání speciálních pedagogů s hodnotou jejich úvazků

Otázka č. 10

Na otázku č. 10 odpovídali opět respondenti s kladnou odpovědí v otázce č. 7. Zjišťovali jsme, jak vnímají pozici speciálního pedagoga v jejich službě a hodnotí jeho přínosnost a důležitost.

SLUŽBA	ODPOVĚĎ
Denní stacionář	Jako velmi přínosný, chtěli bychom i rozšířit
Denní stacionář	je to přínosné

Denní stacionář	jedná se o speciálního pedagoga, který je zaměstnán na DPP v pozici muzikoterapeuta. Jedná se pracovníka v důchodovém věku. Jeho funkce – muzikoterapeuta je pro naši organizaci přínosem. Jeho pracovní nasazení nikoli
Domov pro osoby se zdravotním postižením	Je důležitý především pro klienty, pro udržení a případné rozšíření nabytých vědomostí a dovedností.
Osobní asistence	Přínosný je především v práci s mladšími klienty. Například doprovázení v individuálním vzdělávání v domácím prostředí.
Raná péče	do služby rané péče se vzhledem k naší práci (práci kde se narodilo dítě s postižením) velice hodí, jeho postřehy/nápady, jak dítě rozvíjet jsou velmi užitečné
Raná péče	Naše raná péče je postavená na odbornosti speciálního pedagoga. Pro nástup do služby je studium speciální pedagogiky podmínkou.
Sociální rehabilitace	ano , je

Tabulka 16 Výčet odpovědí respondentů na dotazníkovou otázku č. 10

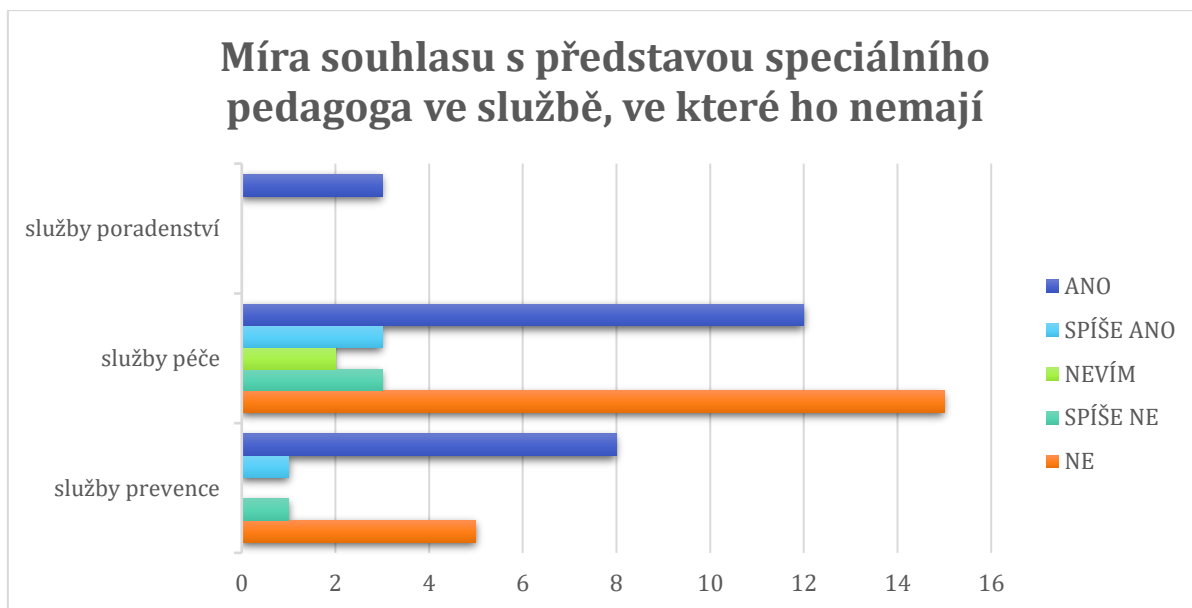
Všichni respondenti se shodují na tom, že speciální pedagog je v jejich službě přínosný. Jeden respondent denního stacionáře uvádí, že speciální pedagog v jejich službě pracuje jako muzikoterapeut. Respondent z denního stacionáře ho shledává dokonce jako velmi přínosného a rád by jejich počet rozšířil.

Otázka č. 11

Tato otázka se naopak zobrazila těm respondentům, kteří odpověděli v otázce č. 7 negativně. Zjišťovali jsme, zda by si respondenti dovedli představit, že by v jejich službě speciální pedagog pracoval, jakým přínosem by pro službu byl a jaké činnosti by případně vykonával.

Všechny odpovědi na tuto otázku jsou uvedeny v příloze č. 2.

Následně jsme zkusili kategorizovat odpovědi respondentů do 5 skupin podle míry souhlasu s představou zaměstnání speciálního pedagoga v jejich službě.

Graf 11 Míra souhlasu s představou zaměstnání speciálního pedagoga

Otázka č. 12

V závěrečné otázce dotazníku č. 12, která se zobrazila všem, respondenti uváděli, zda při odpovídání na předchozí otázky využívali nějaké agendy vedené v rámci služby nebo je vyplnili na základě svých odhadů.

SLUŽBA	ANO ABSOLUTNĚ	ANO RELATIVNĚ	NE ABSOLUTNĚ	NE RELATIVNĚ
Odborné sociální poradenství	1	2 %	2	3 %
<i>Za služby poradenství</i>	<i>1</i>	<i>2 %</i>	<i>2</i>	<i>3 %</i>
Denní stacionář	4	7 %	0	0 %
Domov pro osoby se zdravotním postižením	5	8 %	1	2 %
Domov pro seniory	10	16 %	1	2 %
Domov se zvláštním režimem	2	3 %	2	3 %
Osobní asistence	3	5 %	1	2 %
Pečovatelská služba	8	13 %	3	5 %
<i>Za služby péče</i>	<i>32</i>	<i>52 %</i>	<i>8</i>	<i>13 %</i>
Azylový dům	2	3 %	0	0 %
Nízkoprahové denní centrum	1	2 %	0	0 %
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	3	5 %	0	0 %
Noclehárna	1	2 %	0	0 %
Raná péče	2	3 %	0	0 %
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	3	5 %	0	0 %
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	1	2 %	0	0 %
Sociální rehabilitace	4	7 %	1	2 %
<i>Za služby prevence</i>	<i>17</i>	<i>28 %</i>	<i>1</i>	<i>2 %</i>
Celkem	50	82 %	11	18 %

Tabulka 17 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 12

Z celkového počtu respondentů pouhých 18 % vyplňovalo dotazník na základě svých odhadů. Z těchto 11 respondentů bylo 8 respondentů ze služeb zaměstnávajících maximálně 3 sociální pracovníky. Zbylých 82 % respondentů při vyplňování dotazníků využilo některou z dostupných agend vedených službou.

Graf 12 Využití agendy při vyplňování dotazníku

7 Interpretace výsledků výzkumného šetření

V této kapitole zodpovíme cíl výzkumného šetření včetně 3 dílčích cílů prostřednictvím zodpovězení výzkumných cílů a hypotéz stanovených pro dané dílčí cíle na základě výsledků uvedených v předchozí kapitole.

Vzhledem k uvedenému faktu výše, že všechny odpovědi přišli z dotazníku otevřeného přímo z odkazu v emailové zprávě, můžeme předpokládat, že dotazník vyplnily pouze Ti respondenti, pro které byl určen. Validitu šetření zvyšuje i skutečnost, že 82 % respondentů vyplnilo dotazník s pomocí agendy, kterou v dané službě vedou a tím minimalizovali riziko uvedení nepřesných údajů.

Výzkumný cíl č. 1: Zjistit, kolik sociálních pracovníků v sociálních službách splňuje odbornou kvalifikaci absolvovaným studiem speciální pedagogiky.

Celkový počet sociálních pracovníků je 177. Z těchto 177 pracovníků jich 47 splňuje odbornou kvalifikaci získanou studiem speciální pedagogiky. Výzkumný cíl č. 1 byl splněn a zodpovězen následovně.

Celkem **26,5 % sociálních pracovníků** splňuje odbornou kvalifikaci studiem speciální pedagogiky.

Hypotéza č. 2₀: Ve službách sociální prevence bude pracovat statisticky přibližně stejný počet sociálních pracovníků se vzděláním ve speciální pedagogice jako ve službách péče.

SOCIÁLNÍCH VZDĚLÁNÍM PEDAGOGICE	PRACOVNÍKŮ VE SPECIÁLNÍ	SE			
			S	O	$\frac{(S - O)^2}{O}$
ve službách péče			30	22,50	2,50
ve službách prevence			15	22,50	2,50
			Σ 45	Σ 45,00	Σ 5,00

Tabulka 18 Chí-kvadrát pro hypotézu č. 2, kde R – počet respondentů; S – skutečná četnost; O – očekávaná četnost

Testová hodnota chí-kvadrátu vyšla $\chi^2 = 5,00$. Kritická hodnota testového kritéria pro stupeň volnosti 1 na hladině významnosti 5 % je 3,841. Můžeme tedy konstatovat, že testová hodnota je vyšší než kritická hodnota. Proto je v případě absolutních získaných hodnot nulová hypotéza č. 2₀ odmítnuta a platí alternativní hypotéza č. 2_A:

Ve službách sociální prevence nepracuje statisticky přibližně stejný počet sociálních pracovníků se vzděláním ve speciální pedagogice než ve službách péče.

Výše uvedený postup jsme ale uplatňovali na absolutní hodnoty získané z měření. Je ale důležité zohlednit nevyvážený počet respondentů z kategorie služeb péče vs. služeb prevence v poměru 40:18. Provedme tedy výpočet se zohledněním tohoto nepoměru, četnosti byly přepočítány podle vzorce $SP = \frac{S}{R} \times 100$.

SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ SE VZDĚLÁNÍM VE SPEC. PEDAGO.	R	S	SP	O	$\frac{(SP - O)^2}{O}$
ve službách péče	40	30	75,00	79,165	0,22
ve službách prevence	18	15	83,33	79,165	0,22
			Σ 158,33	Σ 158,33	Σ 0,44

Tabulka 19 Chí-kvadrát pro hypotézu č. 2 s přepočtenou četností, kde R – počet respondentů; S – skutečná četnost; SP – skutečná četnost přepočtená; O – očekávaná četnost

Testová hodnota chí-kvadrátu vyšla $\chi^2 = 0,44$. Kritická hodnota testového kritéria pro stupeň volnosti 1 na hladině významnosti 5 % je 3,841. Můžeme tedy konstatovat, že testová hodnota je nižší než kritická hodnota. Proto pro získaná data se zohledněním zastoupení respondentů mezi službami péče a prevence přijímáme stanovenou nulovou hypotézu.

Ve službách sociální prevence pracuje statisticky přibližně stejný počet sociálních pracovníků se vzděláním ve speciální pedagogice jako ve službách péče.

Hypotéza č. 3o: Ve službách sociální prevence bude pracovat statisticky přibližně stejný počet odborných pracovníků – speciálních pedagogů jako ve službách péče.

V případě této hypotézy jsme už rovnou vypočítali hodnotu Chí-kvadrátu nad přepočtenými daty podle stejného vzorce jako v předchozím případě.

SPECIÁLNÍCH PEDAGOGŮ	R	S	SP	O	$\frac{(SP - O)^2}{O}$
ve službách péče	40	5	12,50	31,25	11,25
ve službách prevence	18	9	50,00	31,25	11,25
			Σ 62,50	Σ 62,50	Σ 22,50

Tabulka 20 Chí-kvadrát pro hypotézu č. 3 s přepočtenou četností, kde R – počet respondentů; S – skutečná četnost; SP – skutečná četnost přepočtená; O – očekávaná četnost

Pro tento chí-kvadrát vyšla testová hodnota $\chi^2 = 22,50$. Pro 1 stupeň volnosti s hladinou významnosti 5 % je kritická hodnota 3,841. Testová hodnota je vyšší než kritická hodnota a nulovou hypotézu zamítáme.

Hypotéza č. 3A: Ve službách sociální prevence nebude pracovat statisticky přibližně stejný počet odborných pracovníků – speciálních pedagogů jako ve službách péče.

Ve službách sociální prevence je zaměstnán statisticky větší počet odborných pracovníků – speciálních pedagogů v porovnání se službami péče.

Výzkumný cíl č. 4: Ve službě rané péče bude výrazně více speciálních pedagogů než v ostatních službách.

Služby rané péče zaměstnávají 8 speciálních pedagogů. Ve srovnání s ostatními službami, které zaměstnávají dohromady 6 speciálních pedagogů, lze tedy konstatovat, že služby rané péče opravdu zaměstnávají více speciálních pedagogů. Toto zjištění potvrzují i odpovědi z otevřených otázek, ve kterých respondent rané péče uvádí, že „*do služby rané péče se vzhledem k naší práci (práci kde se narodilo dítě s postižením) velice hodí, jeho postřehy/nápady, jak dítě rozvíjet jsou velmi užitečné*“. Tvrzení podporuje i druhý respondent z rané péče, jejichž služba „*je postavená na odbornosti speciálního pedagoga*“. Pro nástup do jejich služby je dokonce studium speciální pedagogiky podmínkou.

Počet speciálních pedagogů ve službách rané péče je výrazně vyšší ve srovnání s ostatními službami.

Výzkumný cíl č. 5: Ve službě nízkoprahové zařízení pro děti a mládež bude výrazně více speciálních pedagogů než v ostatních službách.

Ani jeden ze 3 respondentů za nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, který dotazník vyplnil, nezaměstnával speciálního pedagoga. Dokonce ani z celkového počtu 16 sociálních pracovníků v těchto zařízeních ani jeden z nich nezískal odbornou kvalifikaci studiem speciální pedagogiky.

Z těchto respondentů ale 2 potvrzují, že by speciální pedagog byl přínosem pro jejich službu a mezi činnostmi, které by mohl vykonávat, by patřila práce s uživateli se specifickými poruchami učení („*Mohl by se zaměřit na děti se specifickými poruchami*

učení.“) nebo ADHD a ADD („*primárně v oblasti přímé práce např. příprava do školy a na povolání, přímá práce s klienty s diagnostikou ADHD, ADD aj.*“). Dále ještě respondent uvedl, že případný přínos speciálního pedagoga by spočíval v předávání dovedností („*Předal by nám dovednosti, které tolik nemáme.*“), lze tedy pravděpodobně chápat případnou roli speciálního pedagoga také jako metodickou. Výzkumný cíl č. 5 nebyl potvrzen.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež **nezaměstnávají** speciálního pedagoga ani sociálního pracovníka se vzděláním ve speciální pedagogice. Nadpoloviční většina respondentů však uvedla, že **speciální pedagog by byl přínosný** pro jejich službu.

Výzkumný cíl č. 6: Ve službě sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi bude výrazně více speciálních pedagogů než v ostatních službách.

Respondenti ze sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi nezaměstnávají žádného speciálního pedagoga. Z jejich celkového počtu 14 sociálních pracovníků ani jeden nezískal odbornou kvalifikaci ve speciální pedagogice. Všichni 3 respondenti ale potvrdili, že by si dovedli představit zaměstnávat ve své službě speciálního pedagoga. Jeden respondent s odpovědí „*vykonával by sociální práci stejně jako ostatní. Přínos by byl zejména v možnosti rozvoje sociální služby, která je zaměřena na speciální pedagogiku*“ by speciálního pedagoga pravděpodobně zaměstnal na pozici sociálního pracovníka a využil ho k rozvoji služby směrem speciálněpedagogickým. Naopak jiný respondent by si speciálního pedagoga ve své službě dovedl představit, ale popsal současnou koncepci služby jako službu spolupracující s jinými institucemi, ve kterých pracují speciální pedagogové. Při poskytování služby uživatelům spolupracují včetně následného vyhodnocení. Nicméně uvádí, že tuto spolupráci by „*mohl zastávat speciální pedagog v SAS*“. Poslední respondent by činnosti speciálního pedagoga shledával jako konzultační a podpůrné („*řešit otázku doučování; doporučit rodiči návštěvu PPP; být podporou pro rodiče; podpora po pedagoga*“). Výzkumný cíl č. 6 nebyl potvrzen.

V sociálně-aktivizační službě pro rodiny s dětmi **nepracuje** speciální pedagog ani sociální pracovník se vzděláním ve speciální pedagogice. Všichni respondenti by ale shledávali pozici **speciálního pedagoga jako přínosnou** pro službu.

Další zjištění:

Mimo výše uvedené výzkumné cíle dále ještě uvedme průměrné výše úvazků pro následné porovnání. Speciální pedagog průměrně pracuje na 0,87 úvazku.

V případě sociálního pracovníka průměrná hodnota pro jednoho sociálního pracovníka vychází na 0,95 úvazku. V každé službě je průměrně zaměstnáno 2,75 sociálních pracovníků.

V otevřených odpovědích respondenti s pozitivním postojem k představě zaměstnání speciálního pedagoga ve své službě zmiňovali i konkrétní specializaci speciálního pedagoga. Celkem 7 respondentů uvedlo zájem o logopeda (potažmo specialistu na alternativní a augmentativní komunikaci) – z toho se jednalo 3x o domov pro seniory a 2x o službu osobní asistence. Kromě logopedie byla 4x zmíněna ještě psychopedie a v 1 případě etopedie.

Za služby prevence 2 respondenti zmínili také, že by speciálního pedagoga ve své službě shledávali jako spíše nepřínosného, protože jejich sociální pracovníci mají dostatečné vzdělání v sociální oblasti. Oba respondenti doplnili ještě, že mají i sociální pracovníky vzdělané v oboru sociální pedagogika.

8 Diskuse

Realizací navrhnutého výzkumného šetření se nám povedlo získat data o zaměstnávání speciálních pedagogů v sociálních službách na území Královéhradeckého kraje. I přes vysokou návratnost dotazníků však musíme zdůraznit limit šetření. Výsledný zkoumaný soubor je nepoměrně zastoupen službami sociálního poradenství, péče a prevence, proto mohou být interpretované výsledky zkreslené. Při oslovování respondentů nás zaskočila skutečnost, že 12 poskytovatelů sociálních služeb má v registru poskytovatelů sociálních služeb uveden nefunkční email.

V Královéhradeckém kraji speciální pedagogy zaměstnávají služby denní stacionář, domov pro osoby se zdravotním postižením, osobní asistence, raná péče a sociální rehabilitace. Překvapilo nás, že tolik denních stacionářů zaměstnává speciální pedagogy, naopak se ukázalo, že sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi speciálního pedagoga nemají. Na základě našich zkušeností však víme, že sociálně aktivizační služby jsou často návaznou službou pro rodiny, kterým přestala být poskytována služba rané péče. Jedním z možných nabízejících se vysvětlení této skutečnosti je možnost, že vzdělávací, výchovnou a rozvojovou funkci rané péče převzala škola a školská poradenská zařízení, zatímco sociálně aktivizační služby už oproti rané péči zajišťují pouze funkce sociální. Výsledky šetření však potvrzují, že by poskytovatelé těchto služeb o pozici speciálního pedagoga měli zájem. Proč tomu tak však není, by mohlo být námětem některého dalšího výzkumného šetření. Možná by došlo k potvrzení důvodů, že častým důvodem je problém s financováním těchto pozic.

V porovnání s celorepublikovým průměrem 0,57 úvazku na 1 speciálního pedagoga, v Královéhradeckém kraji vychází průměr vyšší o +0,3 úvazku pro 1 speciálního pedagoga. Navíc počet speciálních pedagogů v kraji je vyšší o skoro 5 úvazků než je celorepublikový průměr úvazků speciálních pedagogů pro jednotlivé kraje. Lze tedy zvažovat, že celková situace v kraji se zaměstnáváním speciálních pedagogů v sociálních službách může být nadprůměrná ve srovnání s celorepublikovým průměrem.

Skutečnost ohledně těchto částečných úvazků pro speciální pedagogy potvrdil i jeden respondent, který uvedl *„Myslím si tedy, že by speciální pedagog neměl práci na plný úvazek, ale spíše jen na částečný“*.

Pokud se podíváme na výzkumné šetření Šauerové (2018) a její zjištění, získali jsme při prvním pohledu spíše pocit, že tito poskytovatelé by nejraději nezaměstnávali ani sociální pracovníky. Jejich zaměstnáním pouze plní zákonnou povinnost a jejich důležitost a význam pro poskytování kvalitních služeb si neuvědomují. Po dalším zamyšlení jsme ale v případě druhého tvrzení začali uvažovat, zda poskytovatel nemá spíše obavu z potencionálního zaměstnání speciálního pedagoga. Zákon o sociálních službách (č. 108/2006 Sb. v platném znění) sice uvádí obory poskytující odbornou kvalifikaci pro sociálního pracovníka a v případě pedagogického pracovníka odkazuje na školský zákon (č. 561/2004 Sb. v platném znění). Otázka však je, zda je toto vymezení pro poskytovatele dostatečně přesné a nevytváří situaci, kdy poskytovatel raději odmítne zájemce, který vystudoval obor, u kterého není úplně jasné, zda patří mezi zákonem vymezené obory, z obav možných potíží z důvodu nepřesného pochopení legislativního znění. Příkladem takového, pro poskytovatele možného nejednoznačného, oboru je například obor s názvem „Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a speciální pedagogika“ nebo „Vychovatelství – speciální pedagogika“.

Bohužel i v našem výzkumném šetření se objevili respondenti, kteří by činnost speciálního pedagoga neshledávali za přínosnou ve službách, které pracují se seniory (domov pro seniory, domov pro osoby se zdravotním postižením) ale i dalších službách, u kterých cílovou skupinou nejsou primárně senioři (azylový dům, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, sociální rehabilitace). Na druhou stranu se objevili i pohledy respondentů, kteří by o pozici speciálního pedagoga ve své službě zájem měli (denní stacionář, domov pro osoby se zdravotním postižením, osobní asistence, odborné sociální poradenství, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, sociálně aktivizační služby, sociální rehabilitace). Některé služby jako například nízkoprahové zařízení pro děti a mládež nebo sociální rehabilitace se objevily v obou výčtech – z toho můžeme usuzovat, že zájem o speciálního pedagoga ve službě může vycházet i z individuálních postojů poskytovatelů, které mohou být ovlivněny různými faktory (napadá nás například zkreslená nebo neodpovídající představa o speciálním pedagogovi, nedostatečná motivace ke zkvalitňování služby nebo pouhá nedostupnost financí) Problematiku financí potvrdil i respondent s odpovědí „*Ano, využili bychom (speciálního pedagoga), ale nejsou na něho peníze*“. Tento problém potvrzuje i respondent emailovou odpovědí „*A službám chybí finance na to, aby jim mohly nabídnout přiměřené finanční ohodnocení a odvážily se jejich potenciál využít.*“, který nám zaslal.

Pro další zamyšlení nejdříve uvedme následující odpovědi respondentů:

- „Vzhledem k tomu, že splňuje požadavky pro výkon povolání sociálního pracovníka, tak by mohl dělat veškerou agendu, kterou sociální pracovník nyní vykonává.“
- „I zde je prostor pro práci sociálního pedagoga.“
- „...nejsem si jistá, jestli na pozici sociálního pracovníka. Spíš na nějaké vlastní pozici věnující se např. kognitivní rehabilitaci u seniorů s demencí apod., nebo třeba jako vedoucí aktivizačních pracovníků.“
- „Domnívám se, že to není potřeba, jelikož naši sociální pracovníci mají dostatečné odborné vzdělání v sociální oblasti a jeden z nich také vystudoval sociální pedagogiku.“
- „Samostatnou pracovní pozici speciálního pedagoga v terénní pečovatelské službě nevnímám jako potřebnou, ale potřebnou vnímám odbornou způsobilost k výkonu sociálního pracovníka VŠ vzdělání – speciální pedagogika“
- „... zaměstnáváme pracovníka na pozici další odborný pracovník – na tuto pozici může být vybrán uchazeč s kvalifikací speciálního pedagoga“.

V těchto odpovědích vidíme, že v některých sociálních službách by se ke speciálnímu pedagogovi na pozici sociálního pracovníka mohli stavět spíše negativně nebo ho považovat za nadřazeného sociálnímu pracovníkovi, ale na jiné pozici by jeho dovednosti byly v téže službě oceněny. Naopak některé služby by speciálního pedagoga přijali právě na pozici sociálního pracovníka. Předposlední komentář dokazuje, že existence 2 hlavních způsobů, jak pracovníka se vzděláním ve speciální pedagogice ve službě zaměstnat, je správná a odůvodněná. Pokud by došlo ke zrušení jednoho z výše uvedených způsobů (popsáno v kapitole č. 3.3) bez jiných legislativních změn, byl by počet speciálních pedagogů v sociálních službách ještě nižší. Lze také vidět, že někteří respondenti nerozlišují nebo považují obory speciální pedagogika a sociální pedagogika za totožné.

Připomeňme si ještě definici speciálního pedagoga podle Růžičkové v kapitole č. 3. Z našeho pohledu se jeví tato definice jako nepřesná, protože podstatou práce speciálního pedagoga je nejen vzdělávání ale i výchova osob se speciálními vzdělávacími potřebami. Soudobá společnost, ve které žijeme, považuje oba procesy – výchovu i vzdělávání, za celoživotní proces (Valenta, 2014). Nelze tedy opomenout možnosti speciální pedagogiky – a to především speciálněpedagogické andragogiky – ve výchově,

ale i celoživotním učením v službách, které osoba se speciálními vzdělávacími potřebami bude využívat po ukončení využívání edukačních zařízení z resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Státní systém předpokládá, že resort školství vybaví osobu dovednostmi, schopnostmi a znalostmi minimálně v takové míře, aby se o sebe dokázala postarat. V případě, že se tento úkol resortu školství nepodaří, bude tento nedostatek kompenzován v resortu Ministerstva práce a sociálních věcí. Nástrojem sociálního resortu určeného ke kompenzaci tohoto nedostatku jsou právě především sociální služby.

V rámci činností poskytovaných sociálními službami by měla být vyvíjena snaha poskytovat takové činnosti těmto osobám, které vedou k doplnění nedostatečných dovedností, schopností a znalostí (ne)získaných z resortu školství tak, aby byla osoba schopna se sama o sebe postarat a v ideálních případech nebylo zapotřebí využívat sociální služby nebo alespoň v co nejvyšší možné míře.

Proto zastáváme názor, že role speciálního pedagoga v sociálních službách představuje nezastupitelnou roli a možná i nutnou podmínku k tomu, aby mohly být poskytovány některé typy sociálních služeb způsobem naplňující jejich cíl. Je nutné, aby poskytovatelé sociálních služeb vytvářeli pracovní místa speciálních pedagogů a stát vytvářel podmínky, které poskytovatelům pomohou se zaměstnáváním speciálních pedagogů.

Náš názor podporuje i jeden z respondentů: „*Klienti k nám většinou přicházejí ze speciální školy, kde jsou zvyklí na určité činnosti (vzdělávání), které je aktivizuje. Bylo by dobré v tom pokračovat, (...) i pokračovat ve stejném způsobu komunikace, popř. využívat stejné metody práce ABA apod. K tomu je nutno mít znalosti z oboru speciální pedagogiky*“. Respondenti často uváděli jako žádoucí právě znalosti z oblasti logopedie a psychopedie.

K dalším způsobům, jak zvýšit uplatnitelnost speciálních pedagogů v sociálních službách, jistě patří také zvyšování povědomí o náplni práce speciálního pedagoga. Odstraňovat mylné paradigma, že speciální pedagogika je oborem zaměřujícím se pouze na děti s nějakým postižením; měnit zkreslené představy poskytovatelů o tom, že u seniorů nelze využívat speciálněpedagogické metody nebo že uživatelé musejí ovládat alternativní způsob komunikace, aby u nich mohl speciální pedagog uplatnit své dovednosti („*neslyšící senioři neznají znakovou řeč, nevidomí neznají braillovo písmo*“). Při tomto zvyšování povědomí o speciální pedagogice je však nutné nezapomínat na to, že všechny odbornosti,

kteřé se v sociálních službách potkávají, si jsou rovnocenné a nepřispívají k představě o nadřazenosti speciálního pedagoga jiným odbornostem, každá odbornost svými kompetencemi může přispět k naplnění společného cíle – co nejkvalitnějšímu poskytnutí služby uživateli.

Neexistující definice speciálního pedagoga v sociálních službách, možná i nedostatečná definice speciálního pedagoga v obecné rovině, by mohla posloužit jako námět k dalším výzkumným šetřením. Mezi další náměty k výzkumným šetřením by jistě mohlo patřit i vytvoření případových studií uživatelů služeb, ve kterých došlo k úspěšné intervenci speciálního pedagoga nebo podrobnější analýza studijních oborů a jejich studijní náplň se zaměřením na využití těchto znalostí v sociálních službách.

Dalším krokem, který jistě přispěje k větší uplatnitelnosti speciálních pedagogů je i aktuální vznik nových studijních oborů speciální pedagogiky zaměřených na práci v sociálních službách.

Bezesporu přínosným by byla i realizace obdobného výzkumného šetření na celorepublikové úrovni, která by jednoznačně přinesla ještě více validnější výsledky než naše výzkumné šetření v rámci vybraného kraje.

Závěr

V teoretická částí jsme vymezili sociální služby i personální zajištění v těchto službách. Dále jsme se zaměřili na dvě důležité pozice – sociálního pracovníka a speciálního pedagoga. Představili jsme jejich profese i legislativní ukotvení těchto pozic a uvedli jsme i jejich náplň práce. V případě speciálního pedagoga jsme komparovali obsah dvou vybraných studijních oborů speciální pedagogiky a taktéž popsali způsoby, jak ho lze v sociálních službách zaměstnat. V poslední kapitole jsme představili tři vybrané služby, které jejich činností považujeme za potencionálně vhodné pro působení speciálního pedagoga a následně jsme se na ně zaměřili i v praktické části práce.

Navazující praktická část představila kvantitativní výzkumné šetření včetně jeho metodologie a následné realizace. Podařilo se nám získat data i názory od poskytovatelů téměř pětiny všech sociálních služeb se sídlem na území Královéhradeckého kraje. Výsledky výzkumného šetření jsme popsali v poslední kapitole této práce. Cílem práce bylo objasnit význam a přínos speciálního pedagoga pro sociální služby a zjistit současnou situaci s jeho zaměstnáváním v sociálních službách. Cíle této práce se nám podařilo naplnit.

Role speciálního pedagoga v některých sociálních službách je přínosná a užitečná, jak potvrdily i výsledky výzkumného šetření. Na druhou stranu výsledky ukázaly, že v této oblasti existuje ještě prostor pro větší osvětu a příležitost ke kvalitnějšímu poskytování sociálních služeb.

Věříme, že tato práce přispěje nejen k této osvětě, ale bude ku prospěchu současným i budoucím poskytovatelům zaměstnávající speciální pedagogy a využijí ji i při získávání financí nebo žádání o dotační tituly na provoz svých služeb. Náměty dalších možných výzkumných šetření, které by k této osvětě dále mohli přispět, jsme představili v diskusi – připomeňme, že přínosem by byla určitě realizace obdobného výzkumného šetření na celorepublikové úrovni nebo podrobnější analýza obsahu studia oborů speciální pedagogiky.

Mimo sociální služby mohou být výsledky užitečné i pro samotný obor speciální pedagogiky, zvláště pro speciálněpedagogickou andragogiku a gerontagogiku, pro které mohou být výzvou pro udržení, obhájení a rozšíření svého významu a role, kterou v sociálních službách mohou zastávat a svými vědeckými poznatky i zlepšovat. Tato výzva

nabývá na významnosti i s ohledem na nové vědecké disciplíny jako sociální pedagogika nebo sociální patologie.

Seznam použitých zdrojů

Publikace

APSS, 2020. *Management a kvalita sociálních služeb*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. ISBN 978-80-88361-06-0.

BEDNÁŘ, Martin, 2012. *Kvalita v sociálních službách*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3069-0.

ČELŮSTKOVÁ, Jana et al., 2022. *Sborník metod poradce rané péče pro práci s rodinami a dětmi se zdravotním postižením*. Zlín: Středisko rané péče Educo Zlín. ISBN 978-80-11-01752-1.

GULOVÁ, Lenka, 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3379-1.

CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2. aktualiz. vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.

JEŘÁBKOVÁ, Kateřina, Rostislav KRUŠINSKÝ a Eva MARTÍNKOVÁ, 2013. *Lidé se zdravotním postižením – historické aspekty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3602-9.

MATOUŠEK, Oldřich, 2011. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0041-3.

MATOUŠEK, Oldřich, Jana KOLÁČKOVÁ a Pavla KODYMOVÁ, ed., 2015. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0.

MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.

RŮŽIČKOVÁ, Veronika, 2018. *Speciální pedagog jako profese*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5468-9.

SEGAL, Elizabeth A., Karen E. GERDES a Sue STEINER, 2019. *An introduction to the profession of social work*. Edition 6th. United States: Cengage Learning. ISBN 978-1-305-38833-8.

VALENTA, Milan et al., 2014. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0602-6.

ZASTROW, Charles, 2017. *Introduction to Social Work and Social Welfare: Empowering People*. Edition 12th. Australia: Cengage Learning. ISBN 978-1-305-38833-8.

Legislativní dokumenty

Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě, 2010. In: CODEXIS [online]. Ostrava: Copyright © 2013-2023, ATLAS consulting. Dostupné z: Codexis

Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, 2006. In: CODEXIS [online]. Ostrava: Copyright © 2013-2023, ATLAS consulting. Dostupné z: Codexis

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. In: CODEXIS [online]. Ostrava: Copyright © 2013-2023, ATLAS consulting. Dostupné z: Codexis

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), 1998. In: CODEXIS [online]. Ostrava: Copyright © 2013-2023, ATLAS consulting. Dostupné z: Codexis

Zákon č. 371/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, 2021. In: CODEXIS [online]. Ostrava: Copyright © 2013-2023, ATLAS consulting. Dostupné z: Codexis

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), 2004. In: CODEXIS [online]. Ostrava: Copyright © 2013-2023, ATLAS consulting. Dostupné z: Codexis

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, 2004. In: CODEXIS [online]. Ostrava: Copyright © 2013-2023, ATLAS consulting. Dostupné z: Codexis

Ostatní zdroje

AUFORI, o.p.s., [2023]. *Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi* [online]. Hradec Králové [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <<http://www.aufori.cz/co-delame/2-uncategorised/364-socialne-aktivizacni-sluzba-pro-rodiny-s-detmi>>

HAVLÍKOVÁ, Jana et al., 2018. *Odborný výkon sociální práce ve veřejné správě a v sociálních službách: role vstupního vzdělání a dalšího vzdělávání* [online]. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. [cit. 2022-05-14]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/756919/Projekt_VUPSV-S2-6_Hlavni_vystup.pdf/>

KONEČNÁ, Romana, 2013. *Speciální pedagog na trhu práce* [online]. [cit. 2022-09-24]. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí diplomové práce Eva Zezulková. Dostupné z: <<https://portal.osu.cz/wps/portal/dipl?signatura=23069>>

KRAJSKÝ ÚŘAD KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE, 2020. *Střednědobý plán sociálních služeb Královéhradeckého kraje 2021 až 2023* [online]. Revize č. 5. Hradec Králové: Královéhradecký kraj [cit. 2022-09-19]. Dostupné z: <<https://socialnisluzby.kr-kralovehradecky.cz/assets/poskytovatele/strategicke-dokumenty/soc-sluzby/Revize-c-5-Strednedobeho-planu-socialnich-sluzeb-Kralovehradeckeho-kraje-2021-az-2023.pdf>>

M+M SEMONICE z.s., [2023]. *Poslání a cíle služby* [online]. Jaroměř [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <<https://mmsemonice.cz/uvod/socialni-sluzby/poslani-a-cile-sluzby/>>

MPSV, [2022a]. *Export z registru poskytovatelů sociálních služeb z listopadu 2021*

MPSV, [2022b]. *Výkazy sociálních služeb dle odst. 5 § 85 zákona o sociálních službách za rok 2021*

MPSV, [b.r.]. *Registr poskytovatelů sociálních služeb* [online]. [cit. 2022-05-14, 2023-03-29] Dostupné z: <http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do>

MPSV, 2022. *Statistická ročenka z oblasti sociální práce a sociálních věcí 2021* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2022-11-14]. Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/documents/20142/975025/Statisticka_rocenka_z_oblasti_prace_a_socialnich_veci_2021+%282%29.pdf/5fe30df9-423b-9fa2-a5da-24e41ac3eb9a>

ŠAUEROVÁ, Veronika, 2018. *Realizace speciálně pedagogické péče v domovech pro osoby se zdravotním postižením* [online]. [cit. 2022-09-24]. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, Katedra speciální pedagogiky a logopedie. Vedoucí diplomové práce Petra Bendová. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/g76le6/27076034>>

UNIVERZITA KARLOVA, 2023. *Studijní programy Studijní informační systém* [online]. Praha: Univerzita Karlova. Verze 47 [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <<https://is.cuni.cz/studium/v4/cs/anonymous/study-programs/program>>

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, [2023]. *Jaký typ studia hledáte?* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: <<https://studium.upol.cz/>>

Seznam tabulek

Tabulka 1 Přehled sociálních služeb

Tabulka 2 Přehled oborů vzdělání poskytující odbornou způsobilost

Tabulka 3 Náplň práce sociálního pracovníka

Tabulka 4 Přehled studijních programů na VŠ

Tabulka 5 Sumární porovnání zastoupení studovaných předmětů z jednotlivých oblastí na vybraných oborech realizovaných v akademickém roce 2021/2022

Tabulka 6 Náplň práce speciálního pedagoga

Tabulka 7 Počet vybraných sociálních služeb prevence na území Královéhradeckého kraje

Tabulka 8 Zastoupení jednotlivých služeb mezi respondenty

Tabulka 9 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 3

Tabulka 10 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 4

Tabulka 11 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 5

Tabulka 12 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 6

Tabulka 13 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 7

Tabulka 14 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 8

Tabulka 15 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 9

Tabulka 16 Výčet odpovědí respondentů na dotazníkovou otázku č. 10

Tabulka 17 Odpovědi respondentů na dotazníkovou otázku č. 12

Tabulka 18 Chí-kvadrát pro hypotézu č. 2

Tabulka 19 Chí-kvadrát pro hypotézu č. 2 s přepočtenou četností

Tabulka 20 Chí-kvadrát pro hypotézu č. 3 s přepočtenou četností

Seznam grafů

Graf 1 Zastoupení oblastí předmětů při studiu bakalářského oboru Speciální pedagogika

– intervence a navazujícího magisterského oboru Speciální pedagogika – poradenství

Graf 2 Zastoupení oblastí předmětů při studiu magisterského oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a speciální pedagogika

Graf 3 Rozložení služeb respondentů s členěním na druhy služeb

Graf 4 Úvazky sociálních pracovníků

Graf 5 Porovnání fyzických sociálních pracovníků s celkovými úvazky

Graf 6 Odborná způsobilost sociálních pracovníků

Graf 7 Využití speciálněpedagogických znalostí u sociálních pracovníků se vzděláním ve speciální pedagogice

Graf 8 Služby zaměstnávající speciálního pedagoga

Graf 9 Úvazky speciálních pedagogů

Graf 10 Porovnání speciálních pedagogů s hodnotou jejich úvazků

Graf 11 Míra souhlasu s představou zaměstnání speciálního pedagoga

Graf 12 Využití agendy při vyplňování dotazníku

Anotace

Jméno a příjmení:	Jan Jiruš
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií (ÚSS)
Vedoucí práce:	Mgr. Petra Hájková, PhD.
Rok obhajoby:	2023
Název práce:	Speciální pedagog a jeho pracovní uplatnění v zařízeních sociálních služeb
Název v angličtině:	Special education teacher and his profession opportunities in social services
Anotace práce:	Práce se věnuje problematice zaměstnávání speciálního pedagoga v sociálních službách. Vymezuje tyto pozice a prostřednictvím výzkumného šetření zjišťuje současný stav s jejich zaměstnáváním na území Královéhradeckého kraje.
Klíčová slova:	speciální pedagog v sociálních službách, sociální služby, speciální pedagog, personální obsazení sociálních služeb, speciální pedagogika
Anotace v angličtině	This thesis focuses on the professional opportunities for special education teachers in social services. It defines this position and analyzes the current situation of their employment in the Hradec Králové Region through a research study.
Klíčová slova v angličtině:	Special education teacher in social services, social services, special education teacher, staff in social services, special education
Přílohy vázané k práci:	2
Rozsah práce:	67 stran
Jazyk práce:	český

Přílohy

Příloha č. 1 Dotazníkové otázky

1. Identifikace služby

Uveďte název poskytovatele služby. V případě více registrovaných služeb uveďte identifikátor služby, za kterou dotazník vyplňujete. Platí: 1 registrovaná služba v i-registru služeb MPSV = 1 dotazník

2. Vyberte druh sociální služby

3. Kolik sociálních pracovníků zaměstnáváte v přepočtu na celkové úvazky?

4. Kolik sociálních pracovníků zaměstnáváte (skutečných pracovníků)?

5. Kolik z nich má odbornou kvalifikaci sociálního pracovníka získanou studiem speciální pedagogiky?

6. Pokud mají kvalifikaci získanou studiem speciální pedagogiky, využívají své speciálněpedagogické znalosti při výkonu sociální práce?

7. Zaměstnáváte pedagogického pracovníka – speciálního pedagoga?

8. Kolik speciálních pedagogů zaměstnáváte v přepočtu na celý úvazek?

9. Kolik speciálních pedagogů zaměstnáváte (fyzických pracovníků)?

10. Jak vnímáte speciálního pedagoga, jak je pro Vaši službu přínosný a důležitý?

11. Dovedl byste si představit, že by ve Vaší službě pracoval speciální pedagog? Jaký by byl jeho přínos, jaké činnosti by mohl vykonávat?

12. Při odpovědích na faktické údaje jsem...

A. ... se opíral/a o data (např. vzdělání kolegů, personální a jiné evidence).

B. ... vycházel/a ze svých odhadů.

Posloupnost zobrazování některých otázek závislých na předchozích odpovědích je popsána v kapitole č. 6.

Příloha č. 2 Odpovědi respondentů na otázku č. 11

SLUŽBA	ODPOVĚĎ
Denní stacionář	Určitě by to přínos byl. Klienti k nám většinou přicházejí ze speciální školy, kde jsou zvyklí na určité činnosti (vzdělávání), které je aktivizuje. Bylo by dobré v tom pokračovat, pokud je to baví a motivuje a rozvíjí či udržuje jejich schopnosti. Mělo by se i pokračovat ve stejném způsobu komunikace, popř. využívat stejné metody práce ABA apod. K tomu je nutno mít znalosti z oboru speciální pedagogiky. Obor sociální práce je vhodnější spíše pro méně postižené klienty, s nižším stupněm podpory, kde se více učí dovednosti jako nácvik pracovních dovedností, sociální dovednosti, začleňování do běžného života.
Domov pro osoby se zdravotním postižením	Ano, využili bychom, ale nejsou na něho peníze
Domov pro osoby se zdravotním postižením	ne
Domov pro osoby se zdravotním postižením	ne
Domov pro osoby se zdravotním postižením	neumím si představit
Domov pro osoby se zdravotním postižením	Úzce pracujeme se školou kde speciální pedagogy mají. Proto nemáme úplnou potřebu ani úplné využití pro dalšího pedagoga u nás v zařízení.

Domov pro seniory	pro	Jsme malé zařízení
Domov pro seniory	pro	logopedie
Domov pro seniory	pro	logopedie
Domov pro seniory	pro	Mohl by se věnovat logopedii s uživateli s poruchou řeči, etopedii s problémovými uživateli...
Domov pro seniory	pro	Mohl by u nás pracovat. Vzhledem k tomu, že splňuje požadavky pro výkon povolání sociálního pracovníka, tak by mohl dělat veškerou agendu, kterou sociální pracovník nyní vykonává.
Domov pro seniory	pro	ne
Domov pro seniory	pro	ne
Domov pro seniory	pro	prozatím t.č. nedovedu....neslyšící senioři neznají znakovou řeč, nevidomí neznají braillovo písmo, mentálně postižené seniory (od narození) t.č. v zařazení nemáme, atd. atd....
Domov pro seniory	pro	Vzhledem k cílové skupině ve věkovém průměru 84+ nevidím žádný přínos
Domov pro seniory	pro	Zatím jsme nad tím nepřemýšleli. Ale i tato varianta je možná
Domov pro seniory	pro	žádné
Domov zvláštním režimem	se	Dovedu si to představit, ale nejsem si jistá, jestli na pozici sociálního pracovníka. Spíš na nějaké vlastní pozici věnující se např. kognitivní rehabilitaci u seniorů s demencí apod., nebo třeba jako vedoucí aktivizačních pracovníků.
Domov zvláštním režimem	se	naše cílová skupina je specifická - osoby závislé nebo ohrožené závislostí. V oblasti závislostí lze edukovat široce, s ohledem na široké spektrum sociální práce s touto skupinou osob. Mohl by tedy např. vést skupiny, kde by se prostřednictvím vzdělávání věnoval klientům v oblasti finančního hospodaření, zaměstnávání, apod.

Domov se zvláštním režimem	ne
Domov se zvláštním režimem	Volnočasové aktivity se seniory
Osobní asistence	Ano, dovedu - máme i klienty s mentálním postižením či PAS, tam by speciální pedagog našel uplatnění (rady, jak s těmito klienty jednat). Nemáme jich však mnoho, většina klientů jsou senioři. Myslím si tedy, že by speciální pedagog neměl práci na plný úvazek, ale spíše jen na částečný.
Osobní asistence	Ano, mohl by vykonávat víceméně stejnou práci jako každý náš osobní asistent či koordinátor služby. Například může speciální pedagog nastavovat AAK a své teoretické poznatky přenést do praxe - do běžného života klientů a celé jeho rodiny. Mohl by se lépe orientovat než osobní asistenti bez pedagogického vzdělání. mohl by být přínosem pro další činnosti, které většinou nenabízíme - logopedická podpora, odborný náhled do situací, kde je špatně nastavená komunikace (v rodině, ve škole atd.)
Osobní asistence	Ano. Činnosti - v rámci logopedie, práce se seniory a mentálně postiženými
Pečovatelská služba	Dle mé zkušenosti, je výhodou služby, že sociální pracovník je speciální pedagog a svoji kvalifikaci využije v rámci jednání se zájemcem a při nastavení spolupráce (identifikace potřeb), při individuálním plánování a přehodnocování služby (podpora a potřebnost speciálních potřeb, metod, přístupů, návaznost na další služby..). Samostatnou pracovní pozici speciálního pedagoga v terénní pečovatelské službě nevnímám jako potřebnou, ale potřebnou vnímám odbornou způsobilost k výkonu sociálního pracovníka VŠ vzdělání - speciální pedagogika
Pečovatelská služba	Dovedu si představit, nicméně bez zásadního přínosu

Pečovatelská služba	Logoped, psychoped
Pečovatelská služba	ne
Pečovatelská služba	ne
Pečovatelská služba	ne pracujeme se seniory
Pečovatelská služba	Nedokáží
Pečovatelská služba	není potřeba
Pečovatelská služba	nevím
Pečovatelská služba	těžko si představit
Pečovatelská služba	v naší službě by asi neměl využití
Odborné sociální poradenství	Ano, v našem programu nám nejde o to, co kdo vystudoval (samozřejmě s ohledem na povinnost splnit požadavky plynoucí ze zákona o sociálních službách). Ale o zkušenosti a osobnostní předpoklady pracovníka pro přímou práci s klientem - orientace v adiktologické oblasti, navázání kontaktu s klientem a schopnost udržení dlouhodobé spolupráce s klientem. Většina našich pracovníků má kurzy, semináře, výcviky směřovaných na terapeutickou práci. Výhoda speciálního pedagoga by byla v lepší orientaci v problematice klientů s handicapem a z toho plynoucí dovednosti, jak s takovým klientem pracovat.
Odborné sociální poradenství	Poradenství ohledně vzdělávání pro OZP, výběr dalšího vzdělávání, kontakty na SPC, speciálněpedagogické přístupy ke vzdělávání, náhradní komunikace

Odborné sociální poradenství	V rámci poskytování odborného sociálního poradenství bych viděla jeho přínos při vzdělávání dospělých (poskytování přednášek na témata, která se často řeší v občanských poradnách).
Azylový dům	Domnívám se, že to není potřeba, jelikož naši sociální pracovníci mají dostatečné odborné vzdělání v sociální oblasti a jeden z nich také vystudoval sociální pedagogiku.
Azylový dům	V dané službě zaměstnáváme pracovníka na pozici další odborný pracovník – na tuto pozici může být vybrán uchazeč s kvalifikací speciálního pedagoga.
Nízkoprahové denní centrum	Ano, dovedl. Nevím o přínosu.
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	Ano. Mohl by se zaměřit na děti se specifickými poruchami učení. Předal by nám dovednosti, které tolik nemáme. Lépe by se orientoval v potřebách klientů, které mají handicap.
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	Ano; práce s dětmi a dospívajícími se specifickými potřebami, primárně v oblasti přímé práce např. příprava do školy a na povolání, přímá práce s klienty s diagnostikou ADHD, ADD aj.
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	Nevidím tuto potřebu. Činnosti s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami.
Noclehárna	není třeba, naši sociální pracovníci mají dostatečné odborné vzdělání v sociální oblasti, jeden vystudoval také sociální pedagogiku
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	Ano dokázal, vykonával by sociální práci stejně jako ostatní. Přínos by byl zejména v možnosti rozvoje sociální služby, která je zaměřena na speciální pedagogiku.
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	Dokáží si představit – nicméně nyní spíše spolupracujeme s návaznými institucemi, které mají specializované pracoviště a v něm pracuje speciální pedagog. Máme následně rozdělenou spolupráci a pravidelně spolupráci vyhodnocujeme. Nicméně si dokáží představit, že tuto roli by mohl zastávat speciální pedagog v SAS.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	Představit si to určitě dovedu, mohl by s klienty řešit otázku doučování, popř. doporučit rodiči návštěvu PPP apod. V případě diagnostiky v PPP by pak mohl být podporou pro rodiče při školních přípravách dítěte, stejně tak by pak mohl působit jako podpora po pedagoga apod.
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	Není potřebný.
Sociální rehabilitace	Ano. Pracujeme pouze s dospělými klienty, mohl by se specializovat na rozvoj jejich sociálních dovedností, praktických nácviků v rámci poslání služby.
Sociální rehabilitace	Jelikož je naší cílovou skupinou osoba se sociálním handicapem, pak pro službu není speciální pedagog v současné době nutný/přínosný.
Sociální rehabilitace	Ne
Sociální rehabilitace	Pro klienty, kteří studují, ale je to okraj naší služby.